

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ФІНАНСІВ І КРЕДИТУ

ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ БАНКУ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Виконала: студентка II курсу, групи 672-3
денної форми навчання
спеціальність 072 «Фінанси, банківська
справа та страхування»
Світла Наталія Ярославівна _____

Керівник:
доцент кафедри фінансів і кредиту
Марич Максим Григорович _____

До захисту допущено на засіданні кафедри
протокол № ____ від _____ 2023 р.

Завідувач кафедри фінансів і кредиту
_____ проф. Нікіфоров П.О.

АНОТАЦІЯ

Світла Н.Я. Основи управління фінансовою стійкістю банку. Рукопис.

У магістерській роботі визначені теоретичні основи фінансової стійкості комерційного банку. Охарактеризовані фактори впливу на фінансову стійкість та визначені методичні підходи до оцінювання фінансової стійкості комерційного банку. Проведений аналіз фінансової стійкості банківської системи України та АТ «Ощадбанк» за 2018-2022 роки. Визначені перспективи забезпечення фінансової стійкості банку та проаналізований вплив мінімізації банківських ризиків на забезпечення фінансової стійкості комерційного банку.

Ключові слова: комерційний банк, ліквідність, прибуток, рентабельність, фінансова стійкість.

ANNOTATION

Svitla N.Y. Basics of bank financial stability management. Manuscript.

The master's thesis defines the theoretical foundations of the financial stability of a commercial bank. The factors affecting financial stability are characterized and methodical approaches to the assessment of financial stability are defined. An analysis of the financial stability of the banking system of Ukraine and Oshchadbank JSC for 2018-2022 was carried out. The prospects for ensuring the financial stability of the bank are determined and the impact of minimizing banking risks on ensuring the financial stability of a commercial bank is analyzed.

Key words: commercial bank, liquidity, profit, profitability, financial stability.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ Н.Я. Світла
(підпис)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКУ.....	7
1.1 Сутність та види фінансової стійкості банку.....	7
1.2 Фактори впливу на фінансову стійкість банку.....	15
1.3 Методичні підходи до оцінювання фінансової стійкості банку та його управління.....	21
Висновок до 1 розділу.....	29
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА «ОЩАДБАНК» ЗА 2018-2022 РОКИ.....	31
2.1 Аналіз фінансової стійкості банківської системи України за 2018-2022 роки.....	31
2.2 Фінансово-економічна характеристика АТ «Ощадбанк».....	39
2.3 Аналіз фінансової стійкості АТ «Ощадбанк» за 2018-2022 роки....	44
Висновок до 2 розділу.....	50
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКУ.....	52
3.1 Удосконалення процесу забезпечення фінансової стійкості банку.....	52
3.2 Вплив мінімізації банківських ризиків на забезпечення фінансової стійкості банку.....	59
Висновок до 3 розділу.....	64
ВИСНОВКИ.....	66
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	68

ВСТУП

На фоні розвитку світових економічних процесів одна головних проблем економіки залишається функціонування банківської системи. За умов постійного впливу на цю ланку макро- та мікрофакторів, нестабільності національної політико-економічної ситуації, а також постійних диспропорцій у ній існує ймовірність виникнення кризових явищ, які стануть причиною криз всієї держави та економіки в майбутньому. Отже, якщо узагальнити всі негативні події в банківському секторі України за останні двадцять років, то можна зробити висновок, що саме питання забезпечення фінансової стійкості банків як одного з ключових факторів належного функціонування установи є необхідною складовою стабільності української економічної та соціальної системи.

Важливим моментом у дослідженні цього питання є визначення фінансової стійкості як складової механізму функціонування всієї банківської установи із урахуванням впливу на неї багатьох факторів мікро- та макрорівня, а також побудова ефективної системи управління фінансовою стійкістю. Тому тема роботи полягає в аналізі забезпечення фінансової стійкості комерційних банків в умовах адаптації до нестабільності економіки України на основі належного регулювання та контролю, механізму оцінки, а також має практичну орієнтацію.

Проблемам забезпечення фінансової стійкості банків присвячені праці таких вітчизняних та зарубіжних науковців, як: О.В. Вінниченко, М.І. Зверяков, О.І. Карпова, О.А. Криклій, О.В. Лисенок, Л.Д. Павленко, І.В. Сало, О.О. Стороженко, Д.Ю. Шкромада, Н.М. Шмиголь та ін. Недостатньо дослідженими залишаються питання забезпечення фінансової стійкості банків у контексті посилення вимог Національного банку України до банківського капіталу та реформування державних банків у контексті їх підготовки до

приватизації.

Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування методичних підходів до забезпечення та оцінки фінансової стійкості банківської установи в нинішніх умовах розвитку економіки країни та практичних рекомендацій щодо їх оптимізації, а також підвищення рівня управління ними за допомогою вдосконалення аналітичних інструментів.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання:

- уточнити визначення поняття «фінансова стійкість банку»;
- визначити основні фактори, що впливають на фінансову стійкість банку;
- дослідити сучасний методичний інструментарій, за допомогою якого здійснюється оцінка фінансової стійкості банку;
- провести аналіз фінансової стійкості АТ «Ощадбанк» та визначити основні проблеми банківської установи;
- розробити методичний підхід для виявлення можливості виникнення кризових явищ у діяльності банку і запропонувати шляхи їх оптимізації.

Об'єктом дослідження є забезпечення фінансової стійкості комерційного банку.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних і практичних аспектів забезпечення фінансової стійкості комерційного банку.

Для досягнення мети в роботі використано такі методи наукового дослідження: теоретичне узагальнення – обґрунтувати сутність принципів та теоретичних положень забезпечення фінансової стійкості банку; аналіз та синтез – виділити основні методи та заходи щодо забезпечення фінансової стійкості банку; статистичний аналіз – для оцінки фінансового стану банку та оцінки його фінансової стійкості; графічно-табличний метод – для візуалізації емпіричних даних і схематичного зображення основних результатів роботи; моделювання – для визначення прогнозного рівня чистого прибутку та показників фінансової стійкості банку.

Інформаційну базу дослідження складають закони України, нормативно-

правові акти Кабінету Міністрів України, Національного банку України, Міністерства фінансів України, фінансова та статистична звітність КБ «Ощадбанк», аналітичні звіти Національного банку України, матеріали з Інтернет-сайтів, підручники, посібники, результати наукових досліджень вчених і практиків.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що сформовані теоретичні положення та практичні рекомендації можуть бути використані комерційними банками України в процесі управління фінансовою стійкістю банків для формування плану оздоровлення діяльності банку, який передбачено нормативними вимогами НБУ.

Основні результати магістерського дослідження були висвітлені на IV міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Проблеми та перспективи розвитку фінансової системи в сучасних умовах» (24 жовтня 2023 року, м. Полтава). Основні положення, висновки та результати дослідження опубліковано в наукових працях обсягом 0,14 д.а.

Новизна наукового дослідження полягає в удосконаленні визначення сутності поняття «фінансової стійкості» банківської установи та на основі складових стратегічних альтернатив управління фінансовою стійкістю банку розробленні схеми реалізації стратегічних альтернатив управління фінансовою стійкістю банку.

Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів та загальних висновків по роботі, а також списку використаної літератури.

У 1 розділі визначені теоретичні основи фінансової стійкості банківських установ.

У 2 розділі поданий аналіз фінансової стійкості банківської системи України за 2018-2022 роки, а також аналіз фінансової стійкості АТ «Ощадбанк».

У 3 розділі визначені перспективи забезпечення фінансової стійкості банків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКУ

1.1 Сутність та види фінансової стійкості банку

Сьогодні банківський бізнес займає важливу ланку в економіці різних країн світу. По-перше, банки управляють обсягами грошових ресурсів, здійснюють мобілізацію вільних коштів суб'єктів господарювання. По-друге, комерційні банки також працюють як аналітики економічного ринку, які мають безпосередній контакт з бізнесом та юридичними особами, тому знають їхні потреби, а підприємства складають найбільшу частку економіки країни загалом.

З поширенням глобалізації, розвитком банківського сектору та посиленням конкуренції на фінансових ринках постає проблема забезпечення фінансової стабільності банків, ефективного управління ним та зміцнення цієї системи.

Неможливо не звернути увагу на сучасний воєнний стан в країні, який зачіпає всі верстви населення, а також різні сфери життя держави – соціальну, економічну, політичну тощо. Війна створює умови для падіння важливих макропоказників, як ВВП, індекс споживчих цін, імпорт та експорт товарів, інше. Банківська діяльність у такий час працює в посиленому режимі і також піддається негативним наслідкам таких подій. Тому нині одним із ключових завдань комерційних банків є забезпечення та аналіз фінансової стійкості банку.

Поняття фінансової стабільності, як одного з найважливіших банківських термінів, потребує вивчення з різних точок зору. Дослідження цього поняття має включати визначення методів і принципів, відповідних інструментів,

застосування яких сприятиме ефективному функціонуванню банківської системи країни.

Найбільш поширені та точні думки науковців щодо визначення фінансової стійкості наведені в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Перелік підходів щодо визначення поняття «фінансова стійкість» з різних точок зору вітчизняних науковців [22, 75]

Дослідники	Визначення
Н.О. Крейніна	Це одна з характеристик відповідності структури джерел фінансування структурі активів, яка визначається на основі співвідношення різних видів джерел фінансування та його відповідності складу активів.
С.А. Святко	Це складова характеристика фінансової стабільності, її надійності, показниками якої є капітальна стійкість, ліквідність, прибутковість таризик банку.
В.М. Кочетков	Це спроможність банку як системи до трансформування ресурсів банку (персоналу, фінансових ресурсів, активів, обладнання та інформаційних технологій) із максимальною ефективністю і мінімальним ризиком виконувати свої функції у ринковому середовищі попри вплив ендогенних та екзогенних факторів.
О.В. Пернарівський, В.В. Вітлінський	Це відповідність (невідповідність) діяльності банку основним плановим(нормативним) узагальнюючим показникам.
Л. М. Алексеєнко	Це відсутність макрофінансових диспропорцій, шоків станів і панік у кредитно-фінансовій сфері економіки; тісно пов'язана з економічною і політичною стабільністю як у країні, так і у світі.
Н.Г. Антонов, М.А. Пессель, В.Г. Андреев, Н.Н. Захаров, Н. Шелудько	Динамічна, інтегральна характеристика спроможності банку як системи трансформування ресурсів і ризиків, повноцінно (з максимальною ефективністю та мінімальним ризиком) виконувати свої функції, витримуючи вплив факторів зовнішнього та внутрішнього середовища.
І.М. Парасій- Вергуненко	Головна умова його існування та активної діяльності. Вона формується під впливом об'єктивних та суб'єктивних факторів і оцінюється за допомогою як окремих показників, так і зведених комплексних показників, які лежать в основі рейтингових оцінок діяльності банків.
О.Л. Малахова	Стан усієї сукупності фінансових відносин комерційного банку, що забезпечує його безперервне функціонування та розвиток. У більш вужчому розумінні фінансова стійкість банку може розглядатися як такий стан фінансових ресурсів, що виражається у їх збалансованості, достатній ліквідності активів та наявності необхідних резервів.
В. Пантелеев С. Халява	Головний компонент загальної стабільності, відповідає такому станові фінансових ресурсів, розподілу та використанню їх, який задовольняє вимоги ринку і забезпечує розвиток будь-якого комерційного підприємства, в тому числі і банку, на основі зростання прибутку (норми накопичення) та раціоналізації структури капіталу за умови збереження платоспроможності в умовах допустимого рівня ризику.

Перш за все, забезпечення фінансової стійкості банку, а також її ретельний аналіз потребує сучасних методів дослідження, а також знання його змісту та сутності. Дослідження даної теми залишається актуальним і сьогодні, оскільки багато зарубіжних та вітчизняних науковців приділяють особливу увагу визначенню «фінансова стійкість банку».

Отже, з таблиці 1.1 бачимо, що деякі вчені керуються тим, що під визначенням «фінансова стійкість» розуміють: «здатність банку трансформувати свої ресурси, в тому числі активи, з метою повного виконання своїх функцій. Деякі бачать у цьому терміні перевищення доходів над витратами. Також науковці спираються на те, що «фінансова стійкість» для банку головним чином залежить від дотримання нормативних показників, відповідальних за функціонування установи, таких як ліквідність, прибутковість, управління ризиками, достатність капіталу тощо. І ця думка найчастіше зустрічається серед визначень вітчизняних авторів» [22, 76].

Узагальнюючи наведені підходи, можна надати найбільш точне і повне визначення поняття «фінансова стійкість», запропоноване В.М. Кочетковою: «здатність банку як системи трансформувати ресурси банку (персонал, фінансові ресурси, активи, обладнання та інформаційні технології) з максимальною ефективністю та мінімальним ризиком виконувати свої функції в ринковому середовищі незважаючи на вплив ендогенних та екзогенних факторів» [36, 155].

Викладене свідчить про те, що фінансова стійкість банківської системи є важливою якісно-кількісною характеристикою, оскільки забезпечує життєздатність і розвиток усієї банківської системи з урахуванням чинників внутрішнього та зовнішнього впливу на навколишнє середовище в умовах нестабільної економічної ситуації. Оскільки висока волатильність фінансового ринку впливає на фінансову стабільність, залишаючи її як динамічну характеристику, хоча варіація показників може бути не ідентичною, вона повинна повторювати варіації волатильності фінансового ринку.

Досліджуючи таку важливу економічну категорію як «фінансова стійкість

банку» як об'єкт системи безпеки, необхідно глибше заглибитися в структуру її видів. Це пов'язано з тим, що існує залежність від окремих особливостей, які зумовлені порушеннями фінансової стійкості банку, внутрішньої чутливості банку, рівня втрат фінансової стійкості. А це негативно позначиться на управлінських рішеннях та інструментах банку [48, 918].

Основним регулятором усіх фінансових показників у банківській системі залишається Національний банк України, який щороку намагається підтримувати стабільність усього банківського сектору шляхом встановлення нових вимог до управління фінансовою стабільністю, визначених Базельським комітетом та директивами ЄС. Мета – підвищення фінансової стійкості як окремих банків, так і банківського сектору в цілому, забезпечення їх безпеки та здатності протистояти кризовим явищам [21, 236].

У 2020 році НБУ оприлюднив інформацію про впровадження нових регуляторних вимог на наступні чотири роки, яка включатиме відповідні етапи (Рис. 1.1).

Рис. 1.1 Нові регуляторні вимоги НБУ на 2021-2024 рр. за етапами [50]

Однак для встановлення цих нових стандартів необхідно провести детальний аналіз активів усієї банківської системи після кризи і лише потім проаналізувати, чи готовий сектор до цього кроку. Нинішня ситуація в країні говорить про те, що впровадження деяких норм може бути відкладено на невизначений термін.

На початку березня 2022 року у зв'язку з російською військовою агресією НБУ поставив низку першочергових завдань, серед яких: скасування щорічної оцінки стійкості комерційних банків на 2022 рік; незастосування заходів впливу до банків, які порушили економічні правила, ліміти відкритих валютних позицій, строки подання та оприлюднення звітності, якщо такі порушення сталися після початку військової агресії. Такі зміни відображено в постанові Правління Національного банку України №40 від 7 березня 2022 року «Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України» [50].

З метою формування ефективного механізму забезпечення фінансової стійкості банку доцільно визначити її класифікацію. Така класифікація показана на рисунку 1.2.

Якщо розглядати види фінансової стійкості комерційного банку, то можемо відмітити такі класифікаційні ознаки: за рівнем фінансової стійкості, за джерелом формування, за можливістю її регулювання, за строками забезпечення, за умовами формування [9, 40].

Важливим є також додатковий поділ фінансової системи на підвиди:

- слабка фінансова система (тобто зміна параметрів незначна);
- помірна фінансова система (зміна параметрів досить значна, що змушує банк звертатися за підтримкою до власників, регулятора);
- важка фінансова система (відбуваються катастрофічні зміни параметрів, при цьому банківська установа не може відновити свою діяльність в умовах кризи чи інших умов) [45, 75].

Фінансову стійкість банку доцільно вивчати не лише з точки зору її сутності та видів, а й загальної структури з визначенням відповідних елементів.

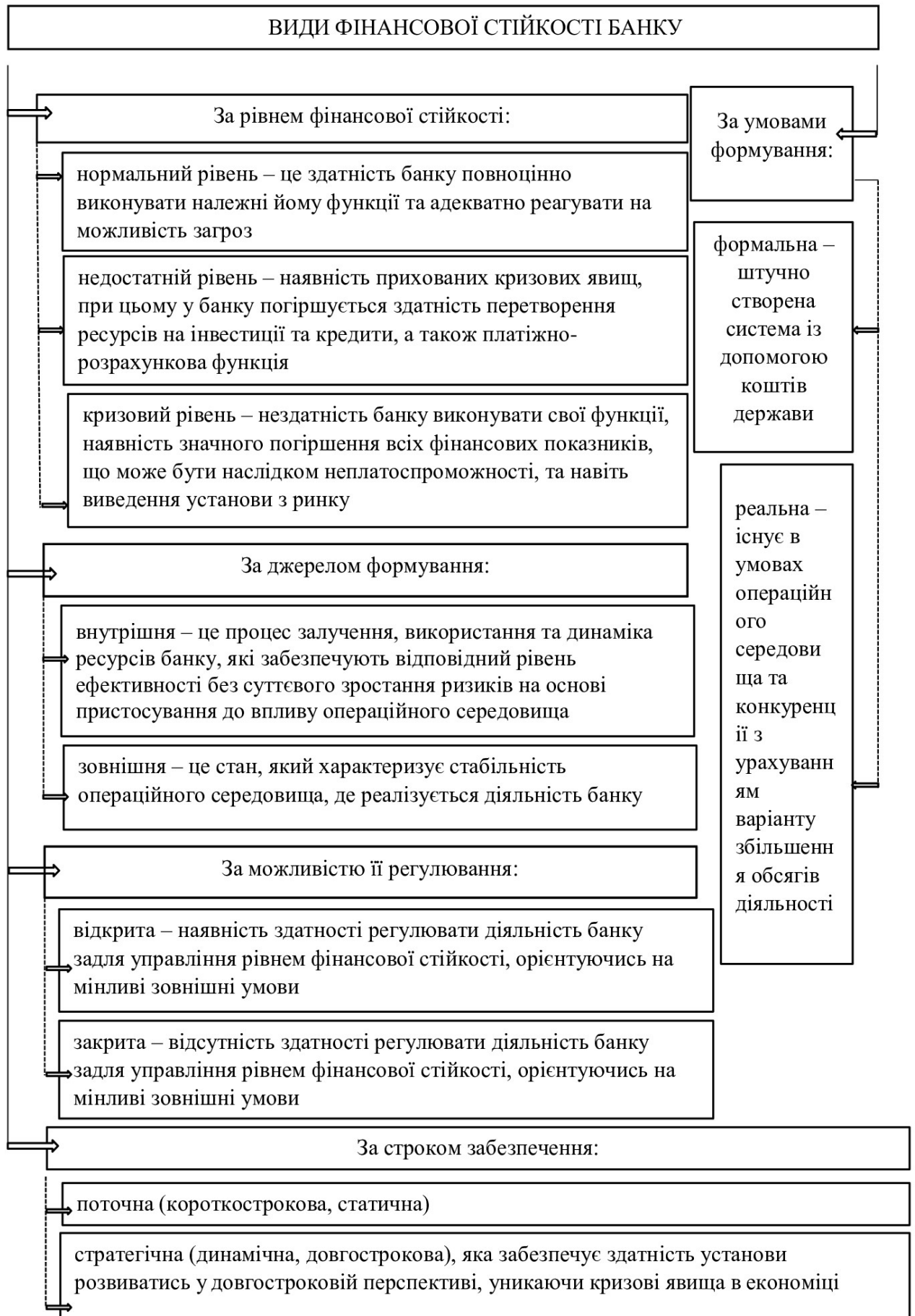

Рис. 1.2 Класифікація видів фінансової стійкості [45, 76]

Визначення загальної структури фінансової стійкості будь-якого банку за компонентами дозволить ширше розглянути сутність цього поняття та розглянути фінансову стійкість з точки зору кожного з її складових елементів (Рис. 1.3).

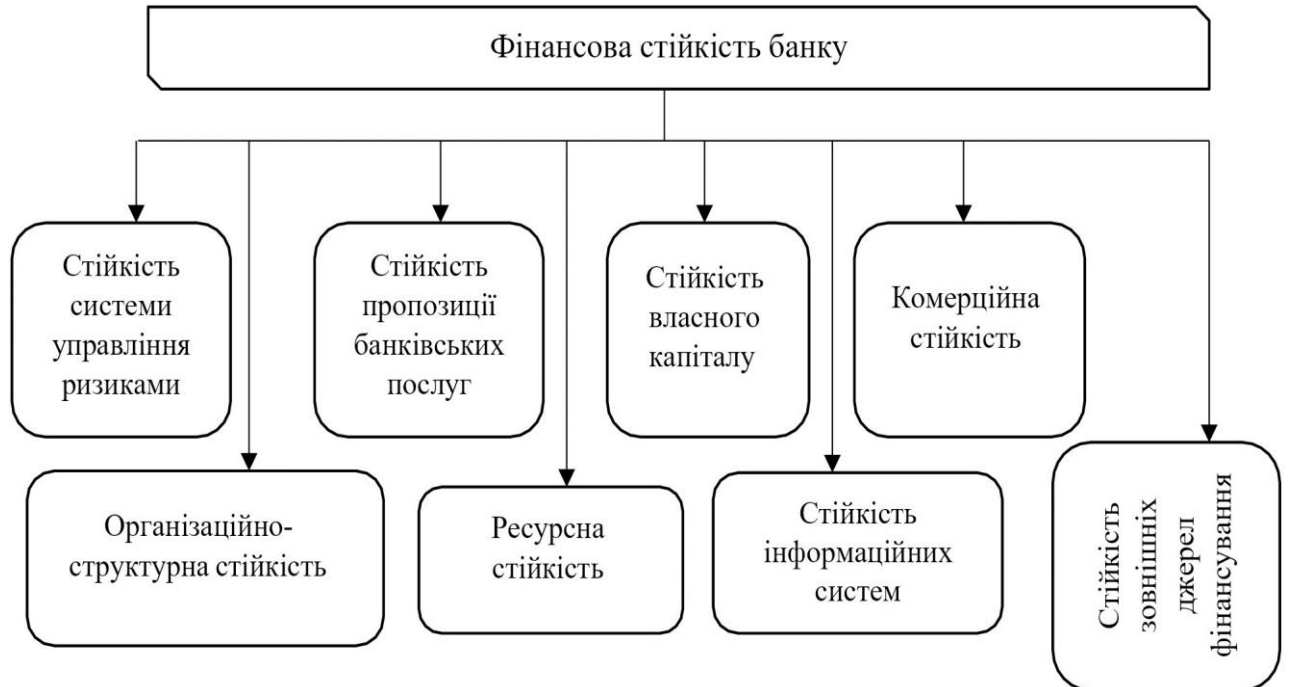

Рис. 1.3 Структура фінансової стійкості банку [33, 272]

Характеристиками складових фінансової стійкості банківської установи є такі:

1. Стойкість системи управління ризиками (знання сутності поняття «ризик», його видів дає можливість створити чітку карту банківських ризиків, яка б описувала специфіку діяльності окремого банку і в цілому всієї сукупності ризиків, виокремлюючи при цьому такі характерні ознаки ризику, як об'єкт ризику, суб'єкт, що його приймає, і джерело).

2. Фінансова стійкість (показує показники інших складових фінансової стійкості банку: дотримання нормативів ліквідності, рівня рентабельності, структури та обсягу власного капіталу, норми прибутку, кратності капіталу).

3. Організаційно-структурна стійкість (співвідношення організаційної структури банку та механізму управління виконанням покладених на установу функцій).

4. Стійкість інформаційних систем (інформаційна система для комерційного банку – це сукупність інформаційних технологій і баз даних, які дозволяють їх обробляти. Різні збої програмного забезпечення, шкідливі програми, неуважність співробітників, що призвела до витоку інформації, хакерські атаки та інші умови можуть бути перешкодою для функціонування систем інформаційних систем, тому ІС є надто вразливою як зсередини, так і ззовні.

Впровадження цієї складової зумовлено появою інноваційних методів взаємодії банківських установ з клієнтами за допомогою сучасних каналів обслуговування, оскільки розвиток технологій відкриває нові можливості для розповсюдження банківських послуг, тому на тлі появи гаджетів та глобальної цифровізації з'являються такі елементи як WAP-банкінг, та SMS-банкінг, телебанкінг).

5. Функціональна стабільність (базується на спеціалізації або універсалізації спектра банківських послуг, що надаються).

6. Комерційна стійкість (відображає рівень зв'язків банку з іншими учасниками ринкової інфраструктури, включеність у систему міжбанківських відносин, якість взаємодії з кредиторами, дебіторами та клієнтами).

7. Стабільність (адекватність) капіталу (базується на розмірі власного капіталу банку, який може бути використаний для виконання зобов'язань перед клієнтами, фінансування розвитку банку або формування необхідних резервів, подолання негативних наслідків, спричинених обставини непереборної сили) [33, 273].

Таким чином, поняття фінансової стійкості є досить багатограним, яке можна розглядати з різних точок зору і може класифікуватись за певними видами.

Під ним розуміють процес, у якому банківська установа повністю та якісно трансформує свої ресурси, належним чином виконуючи нормативи відповідних показників, незважаючи на вплив різноманітних екзогенних та ендогенних факторів.

1.2 Фактори впливу на фінансову стійкість банку

Сьогодні існує величезна кількість факторів, що впливають на формування стійкості банку. Різниця в напрямках, характері і формах їх виявлення зумовлює необхідність їх систематизації. Водночас така систематизація актуальна: «по-перше, як методичний інструмент дослідження фінансової стійкості; по-друге, як методологічна основа для виявлення кількісних залежностей від факторів, що його формують, і побудови прогнозу розвитку; по-третє, врахування факторів необхідне при розробці конкретних пропозицій щодо напрямів підвищення стійкості».

На сьогоднішній день системне дослідження факторів, що визначають фінансову стійкість банку, не завершено. Водночас видається можливим використання досвіду економічної літератури для систематизації факторів, що впливають на стабільність і надійність комерційного банку. Як слушно зазначає Р. Шиллер: «досі не розроблено чітких критеріїв, за якими ті чи інші фактори слід відносити до тієї чи іншої групи, немає чітких показників оцінки значущості цих факторів. Класифікація факторів, що впливають на стійкість, повинна базуватися на різних напрямках і з урахуванням різних ознак» [15, 176].

Формування банківської стійкості передбачає визначення факторів, що впливають на неї, яких у банківській сфері існує досить значна кількість. Необхідність такої систематизації зумовлена відмінністю напрямків, характеру та форми їх виявлення. Дана систематизація є актуальною у зв'язку з тим: «по-перше, як необхідний інструмент для дослідження фінансової стійкості, по-друге, як основа для знаходження кількісних характеристик, що її формують, а також для визначення прогнозних показників, і, по-третє, цінність фінансової стійкості для розробки пропозицій щодо шляхів оптимізації фінансової стабільності знадобляться фактори впливу» [19].

Щодо питання визначення факторів, що впливають на фінансову

стійкість, думки різних авторів розходяться. Багато вчених не враховують принципи системності та комплексності у вивченні даної теми. Тому все більшого значення в економічній літературі набуває розкриття класифікації ключових факторів, що впливають на стійкість.

Наприклад, В. В. Коваленко пропонує поділяти фактори, що впливають на фінансову стійкість, на внутрішні (окремі показники фінансового стану банку та управління банком) і зовнішні (соціальні, політичні, економічні та фінансові фактори впливу) [5, 375].

У працях О. В. Золотарьової, Ж. М. Довгань та М. Ф. Єфремова, приділено увагу внутрішнім факторам та факторам мікросередовища, а саме: ліквідності, якості управління активами та пасивами, рівню банківського менеджменту та професійній кваліфікації працівників.

К.А. Поділ визначає вплив екзогенних та ендогенних факторів на фінансову стійкість, які він пропонує виділити в одну підгрупу, Корженко вважає необхідним, що не зовсім доцільно, оскільки неможливо об'єднати в одну групу ризику, що виникають внаслідок певних факторів, воно не має логічної основи.

На думку В. М. Кочеткова, існує багато підходів до класифікації факторів, що впливають на фінансову стійкість, але в цілому їх можна об'єднати в чотири групи (Рис. 1.4) [5, 378].

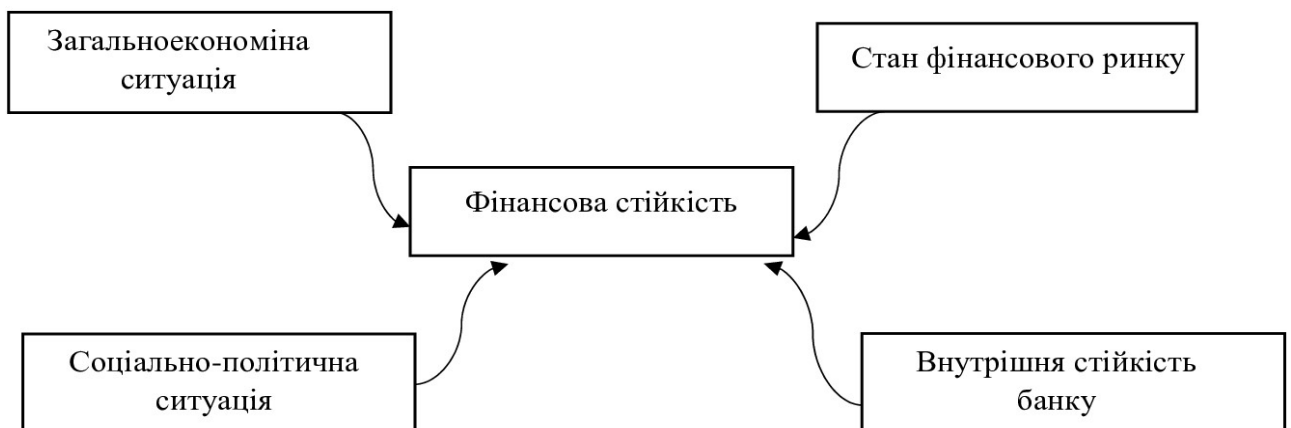

Рис. 1.4 Загальні групи факторів, що мають вплив на стійкість банку [5,378]

Автор вважав, що важливу роль у фінансовій стабільності банківської установи відіграють такі чинники, як внутрішня стабільність банку, стан фінансового ринку, соціально-політичні фактори та ситуація у світовій економіці. Серед кожного з блоків можна виділити екзогенні (зовнішні) та ендегенні (внутрішні) фактори.

Якщо порівняти думки всіх авторів щодо визначення факторів впливу на фінансову стійкість комерційних банків, то більшість з них спирається на класифікацію зовнішнього та внутрішнього середовища (Рис. 1.5) [8].

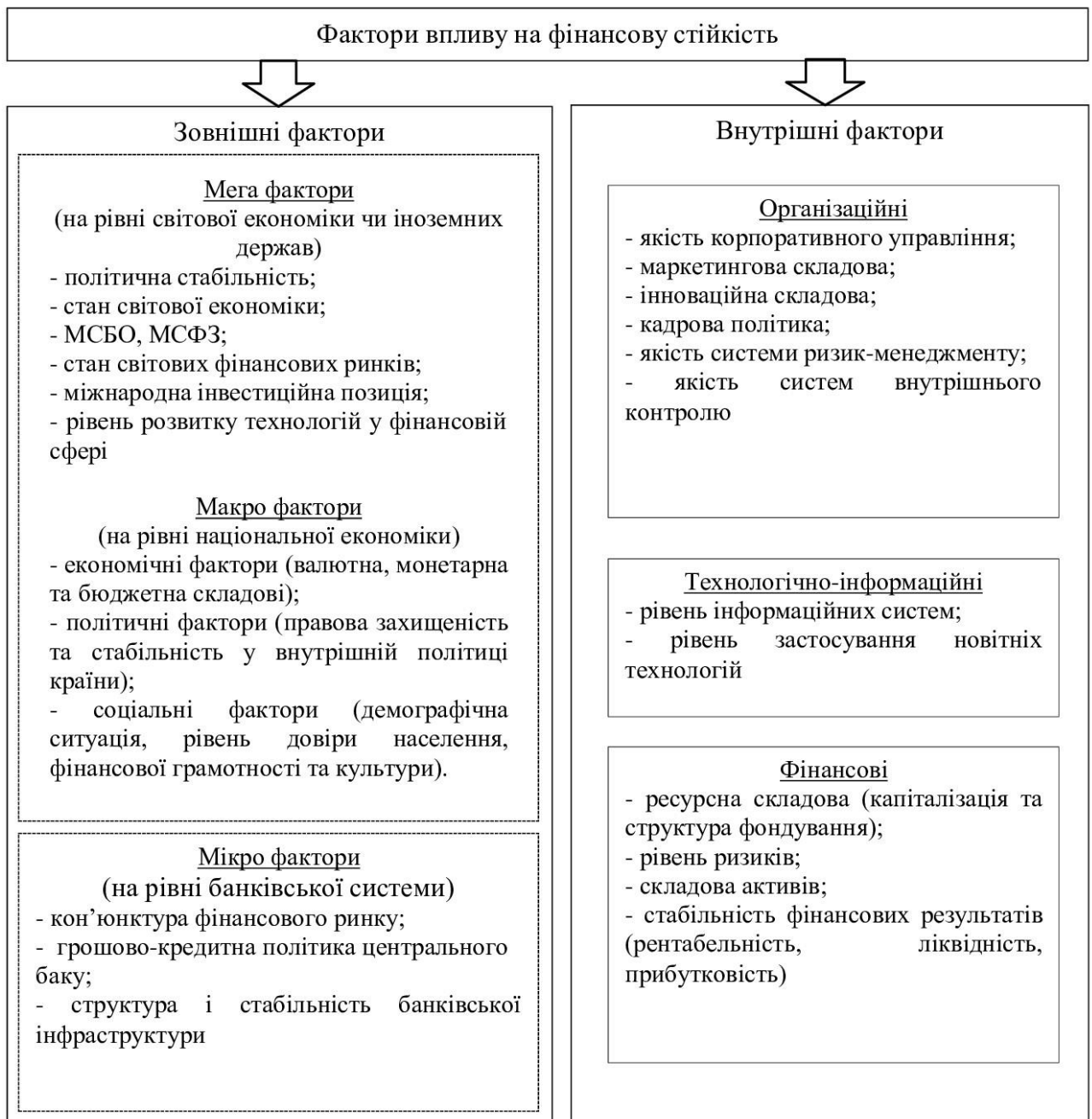

Рис. 1.5 Структуризація чинників впливу на фінансову стійкість банку [8]

Отже, з рисунку 1.5 випливає, що при дослідженні внутрішнього середовища потрібно враховувати організаційно-технологічні, фінансові та інформаційні фактори впливу, а якщо розглядати зовнішнє економічне середовище, то потрібно звернути увагу на мега-, макро- та мікрофактори, які відображаються на фінансовому результаті діяльності будь-якого банку.

Фактори, що впливають на фінансову стабільність з точки зору внутрішнього та зовнішнього середовища, можуть бути класифіковані ще більш ретельно та всебічно проаналізовані.

Фінансова стійкість банку залежить від багатьох аспектів його діяльності та має складну структуру. До його складових належать стабільність капітальної бази, стабільність ресурсної бази, організаційно-структурна стійкість банку та його комерційна стійкість [14, 233].

Капітал комерційного банку – це сукупність власних коштів, внесених засновниками та акціонерами. Обсяг цих коштів збільшується в результаті ефективної банківської діяльності в процесі капіталізації прибутку через додаткові внески учасників банку.

Варто зазначити, що провідна роль капіталу в забезпеченні фінансової стійкості банку визначається його функціями:

«По-перше, розмір капіталу гарантує довіру клієнтів до банку, переконує вкладників у можливості відшкодування своїх коштів, що забезпечує уникнення ризику при їх розміщенні. Він також гарантує потенційним позичальникам здатність установи задовольнити попит на кредитні ресурси.

По-друге, на першому етапі в ролі стартових коштів, необхідних для будівництва або оренди приміщень, встановлення банківського обладнання, найму кваліфікованого персоналу, виступає власний капітал у частині статутного фонду, сформованого засновниками банку. Без зазначених та інших витрат банківська установа не може розпочати свою діяльність [14, 236].

Для розвитку нових перспективних напрямків діяльності банку, пов'язаних із розширенням сфери послуг, впровадженням сучасних технологій тощо, які завжди супроводжують період зростання банку, виникає потреба в

додатковому капіталі. Залучення додаткового капіталу дозволяє банку надавати клієнтам банківські послуги на сучасному рівні, зміцнювати власні позиції на ринку.

По-третє, капітал є своєрідним буфером, який амортизує негативні результати, у тому числі збитки від поточної неефективної роботи банку, поки його керівництво не вирішить виниклих проблем. Таким чином, капітал захищає банк від банкрутства у разі несприятливої ситуації та непередбачених витрат».

Стійкість ресурсної бази є важливою складовою фінансової стійкості комерційного банку і охоплює: «такі аспекти:

- залежність діяльності банку від стану економіки країни в цілому;
- контроль галузевих (відомчих) фінансових потоків;
- ступінь інтегрованості в систему міжбанківських відносин;
- зміст та рівень взаємодії банку з суб'єктами ринкової інфраструктури (банками, клієнтами тощо);
- стабільність поповнення ресурсної бази банку;
- концентрація депозитів фізичних осіб у загальному обсязі пасивів банку;
- утримання бюджетних коштів тощо [18, 15].

Організаційно-структурна стійкість банку – це адекватність структури банку обраній стратегії розвитку та умовам ринку.

Комерційна стійкість включає рівень зв'язків банку з іншими суб'єктами ринкової інфраструктури, міцність зв'язків з державою, якість співпраці з кредиторами та клієнтами.

У банківській справі одним із основних показників, що свідчить про фінансову стійкість банку, є показник достатності власного капіталу [23, 25].

Адекватність власного капіталу з урахуванням при його розрахунку практично всіх ризиків банківської діяльності є інтегральним показником оцінки стану якісної капіталізації та фінансової стійкості банківських установ зокрема та банківської системи в цілому.

Під достатністю капіталу банку слід розуміти його здатність покривати витрати та непередбачені збитки від своєї діяльності виключно за рахунок власного капіталу.

Разом з цим, враховуючи постійну диверсифікацію ризиків у сучасному економічному просторі, першочерговим завданням для банківської спільноти залишається постійне вдосконалення методології оцінки цих ризиків та її застосування при визначенні рівня достатності власного капіталу банку на потреби економічного розвитку.

Для успішного вирішення такого завдання необхідною умовою є координація зусиль як органів нагляду, так і банківських установ, рейтингових агентств, науковців і практиків, зацікавлених у розробці досконалої методики розрахунку нормативу достатності капіталу банку [30, 78].

Що стосується впливу достатності капіталу на показники стійкості банку, то тут виникає двояка ситуація.

З одного боку, значна частка власного капіталу в структурі капіталу банку дозволяє банку почуватися більш впевнено при здійсненні операцій та наданні послуг, крім того, банк має так званий «резервний запас ресурсів», який він може залучати та використовувати (у вигляді позикових коштів), однак, при цьому, банк не матиме високої прибутковості, а відповідно і великих прибутків.

З іншого боку, при збільшенні фінансового левериджу банк отримує більше прибутків (за інших рівних умов), але відчувається менш впевнено у разі певних непередбачених обставин» [38, 230].

Тому основною метою в цьому напрямку є визначення оптимального розміру власного капіталу в ресурсах банку, який забезпечить йому нормальну прибутковість і стабільний фінансовий стан.

Отже, розглядаючи фактори, що впливають на фінансову стабільність більш детально, можна констатувати, що такий аналіз дає змогу не лише реалізувати функціонування банківської діяльності сьогодні, а й будувати прогнози на майбутнє, щоб формувати ефективний механізм управління фінансової стійкості та прогнозувати негативні результати впливу на загальну

діяльність банку.

1.3 Методичні підходи до оцінювання фінансової стійкості банку та його управління

На сучасному етапі розвитку банківського сектору та на фоні негативних наслідків кризи, серед яких основними є масовий відтік коштів з рахунків, падіння довіри до банків з боку фізичних осіб та юридичних осіб, збільшення обсягу проблемної заборгованості та зростання банківських ризиків, першочерговими завданнями є підвищення та підтримання високого рівня конкурентоспроможності українських банків як на зовнішньому так і на внутрішньому фінансових ринках.

Здійснюючи дослідження стану фінансової стійкості банківських установ, необхідно відрізнити класичне поняття стану розвитку суб'єкта господарювання від стану розвитку банківської установи. Тому доцільно виділити особливості «банківської конкуренції»:

- об'єктом конкуренції є не товари, а банківські ресурси, які сформовані банком для здійснення операцій;
- банк може виступати на ринку як продавець, так і як покупець;
- виробництво та реалізація банківських і фінансових послуг, що надаються банками, можуть бути зосереджені в банку без залучення зовнішніх каналів збуту;
- діяльність банків та їх установ суворо регламентується НБУ;
- боротьба ведеться не тільки між банківськими установами, а й між банківськими та небанківськими фінансовими установами [40, 210].

Сутність фінансової стійкості відображається в найважливішій характеристиці банківської послуги на ринку – її конкурентоспроможності. Рівень фінансової стійкості банку відображає успішність його функціонування

в процесі завоювання, утримання та розширення позицій на ринку, що передбачає здатність банківської установи забезпечувати відповідність власних послуг запитам споживачів та протистояти негативний вплив зовнішнього середовища». Вчені та економісти по-різному оцінюють фінансову стійкість, але основні підходи до визначення сутності цього поняття наведено на рис. 1.6.:

Рис. 1.6 Підходи щодо визначення напрямів оцінки фінансової стійкості банку [41, 160]

Більшість вчених поділяють фактори на внутрішні та зовнішні. Водночас можна констатувати наявність двох протилежних поглядів щодо впливу на фінансову стійкість банку. Одні дослідники вважають, що екзогенні фактори відіграють вирішальну роль у визначенні конкурентоспроможності банків. Інші стверджують, що з точки зору підтримки та підвищення фінансової безпеки найважливішими є фактори внутрішнього середовища банку, які є об'єктом активного впливу з його боку.

Протиставлення внутрішніх і зовнішніх факторів впливу на діяльність банків є недоцільним і помилковим. Основними зовнішніми чинниками: «які впливають на конкурентний клімат галузі та конкурентоспроможність суб'єктів господарювання, М. Портер називає сили конкуренції». Для збереження або

підвищення фінансової стійкості банку необхідно враховувати ці фактори та постійно відслідковувати зміну ринкової ситуації. До зовнішніх факторів належать: економічні фактори, технологічні фактори, політико-правові фактори, соціокультурне середовище. До внутрішніх факторів, що впливають на рівень безпеки, відносяться: фактори, пов'язані з фінансами; кадрові фактори; фактори, пов'язані з обслуговуванням [46, 101].

У сучасній банківській практиці використовуються такі методи оцінки рівня фінансової стійкості банку або його рейтингу:

1. Методологія CAMELS, її суть полягає у врахуванні при визначенні рейтингу: достатності капіталу; якості активів; якості управління; прибуток; ліквідність. Саме за цією системою Національний банк України визначає рейтинги. Методологія CAMELS має ієрархічну структуру, яка передбачає поділ загальної надійності банку на 6 основних складових:

C – достатність капіталу;

A – якість активу;

M – якість управління;

E – рентабельність;

L – ліквідність;

S – чутливість активів.

Кожен компонент оцінюється за п'ятибальною шкалою (1 – здоровий, 2 – задовільний, 3 – посередній, 4 – критичний і 5 – незадовільний), за їх значеннями розраховується підсумковий показник. При цьому оцінка кожного компонента здійснюється по ряду «менших» компонентів [43, 420].

Новий елемент системи S призначений для здійснення оцінки впливу ринкових ризиків на капітал і прибутковість банку. Він включає оцінку ринкових ризиків (відсоткових, валютних, цінних, портфельних та інших), а також оцінку системи управління ними. Рейтинг будується, як і для інших компонентів, за 5-бальною шкалою.

В останні роки в розвитку системи CAMELS з'явилася система моніторингу фінансової надійності кредитних організацій – Фірми. Метою цієї

системи є виявлення фінансових проблем банків, що виникають між перевітками на основі поточної звітності. Дана система включає розрахунок 2 додаткових рейтингових агрегатів: рейтинг фірми та категорія ризику фірми.

Рейтинг фірм – це оцінка поточного стану банків на основі аналізу зміни низки фінансових показників за останній квартал та результатів виїзних перевірок. У поточному рейтингу використовується методологія CAMELS з оцінками від 1 до 5. Категорії ризику фірм є довгостроковою оцінкою прогнозованого стану банку. Він заснований на визначенні ймовірності «провалу» банку в найближчі два роки. Для його оцінки використовуються 2 значення: 0 – невдача, 1 – виживання. Широко відомі також такі зарубіжні системи оцінки надійності кредитних організацій, як система RATE, що використовується Банком Англії, система PATROL, що використовується Банком Італії та французька система ORAP [43, 421].

2. Методика визначення рейтингу банку, де на основі балансу розраховується низка коефіцієнтів (надійність, ліквідність тощо), які об'єднуються в один синтетичний коефіцієнт з питомою вагою для кожного коефіцієнта, на основі якого визначається рейтингова позиція певного банку (методика О.Б. Ширінської, В.С. Кромонава). Одним із відомих рейтингів є рейтингова система, запропонована групою дослідників під керівництвом В.С. Кромонава (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Методика рейтингових показників Кромонава В.С. [27, 153]

Показники	Алгоритм розрахунку	Характеристика	Критична мережа	Вагомість
Генеральний коефіцієнт надійності	$K1 = \text{Власний капітал} / \text{Робочі активи}$	Показує рівень забезпечення покриття ризикових вкладень	1	45

Перед розрахунком загальної оцінки кожному коефіцієнту присвоюється певна вага його важливості для споживачів (з точки зору авторів методики). Розрахунок кінцевого балу надійності банку здійснюється за такою формулою:

$$N = 45 \cdot K1/1 + 20 \cdot K2/1 + 10 \cdot K3/3 + 15 \cdot K4/1 + 5 \cdot K5/1 + 5 \cdot K6/3 \quad (1.1)$$

Отримане значення вище 40-50 балів, то банк вважається достатньо надійним, а якщо нижче 25-30 балів, то надійність банку викликає сумніви.

Зміст лімітної політики в рамках методики Ширінської О.Б. полягає в тому, що банк не почне працювати зі своїм банком-контрагентом, поки не розрахує для нього ліміт. Ліміт показує, наскільки банк довіряє своєму партнеру, наскільки він готовий ризикувати і розміщувати в ньому свої активи. Чим більше лімітів отримує банк від інших банків, тим вищою вважається надійність і стабільність його фінансового становища (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Методика рейтингових показників Ширінської О.Б. [27, 154]

Назва показника	Вагомість
1. Коефіцієнт надійності банку	10%
$K_{н1} = \text{Власний капітал} / \text{Дохідні активи}$	0,5
$K_{н2} = \text{Захищений капітал} / \text{Дохідні активи}$	0,5
2. Коефіцієнт ліквідності	40%
$K_{а1} = \text{Абсолютно ліквідні активи} / \text{Поточні забор'язання}$	0,35
$K_{а2} = \text{Ліквідні активи} / \text{Сумарні забор'язання}$	0,35
$K_{а3} = \text{Абсолютно ліквідні активи} / \text{Дохідні активи}$	0,3
3. Коефіцієнт рентабельності	15%
$K_{р1} = (\text{Чистий прибуток} + \text{Поточний дохід}) / \text{Власний капітал}$	0,5
$K_{р2} = (\text{Чистий прибуток} + \text{Поточний дохід}) / \text{Дохідні активи}$	0,5
4. Коефіцієнт якості активів	20%
$K_{яа1} = (\text{Строкові депозити} + \text{Власний капітал}) / \text{Корпоративні кредити}$	0,5
$K_{яа2} = \text{Державні цінні папери} / \text{Дохідні активи}$	0,5
5. Коефіцієнти ресурсної бази	15%
$K_{рб1} = \text{Власний капітал} / \text{Сумарні забор'язання}$	0,5
$K_{рб1} = \text{Кошти на поточних рахунках} / \text{Сумарні забор'язання}$	0,5

Алгоритм даної методики передбачає визначення 12 основних параметрів балансу кожного банку. Розраховано п'ять видів диференційованих коефіцієнтів, які характеризують структуру активів і пасивів банку-контрагента, рівень його надійності, ліквідності та прибутковості. Далі визначається синтетичний коефіцієнт через систему зважених частинних коефіцієнтів за такою формулою:

$$K_{уз} = K_{н} \cdot 0,1 + K_{л} \cdot 0,4 + K_{р} \cdot 0,15 + K_{яа} \cdot 0,2 + K_{рб} \cdot 0,15 \quad (1.2)$$

Недоліком таких методів є суб'єктивне визначення важливості окремих показників, що суттєво залежить від мети аналізу та користувачів інформації.

3. «Система комплексної оцінки діяльності банківських установ ПУСКО (рис. 1.7), яка розроблена з метою підвищення рівня аналізу та об'єктивності публічної інформації про діяльність вітчизняних грошово-кредитних установ.

Система PUSKO використовує 14 показників і низку параметрів для оцінки рівня управління.

Основним критерієм відбору показників є можливість розрахунку на основі синтетичних рахунків «Квартального балансу» і на основі узагальнюючих показників «Квартального звіту про прибутки та збитки».

Стосовно більшості показників (9 із 14) висувалась вимога теоретично обґрунтованого оптимального (найкращого) або мінімально можливого (задовільного) критеріального значення (інтервалу) показника».

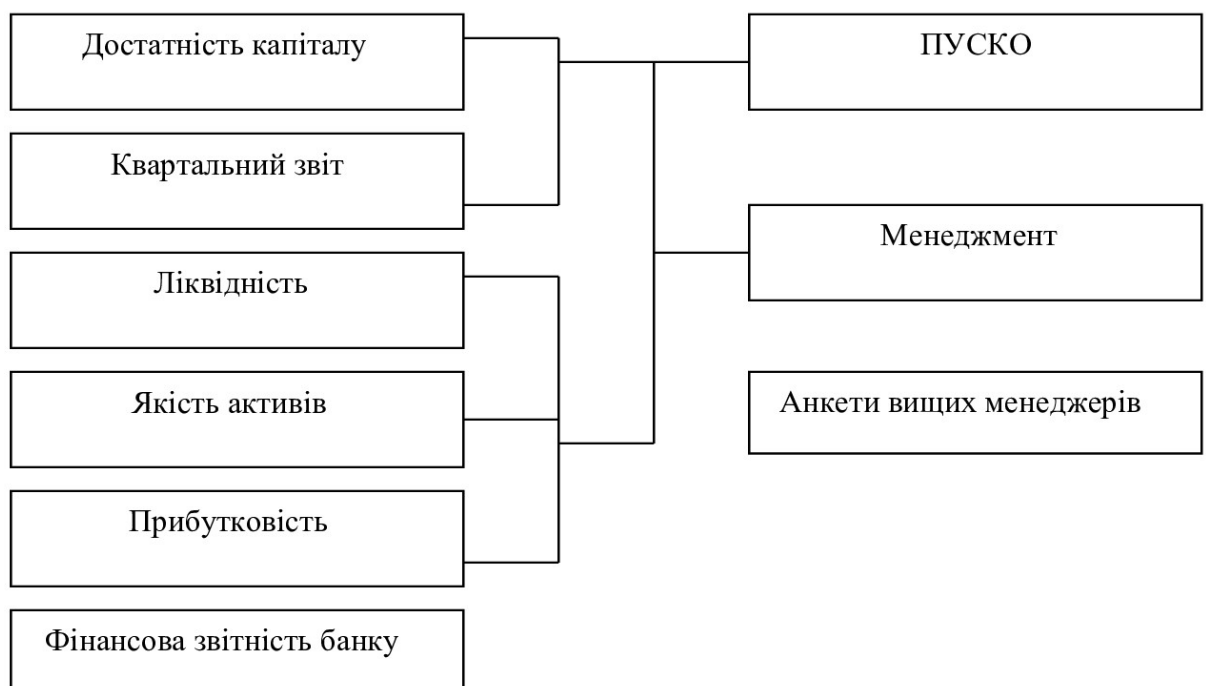

Рис. 1.7 Інформаційна модель ПУСКО [11, 166]

4. «Методика визначення рейтингу банків на основі оцінки ризиків за алгоритмом МАІ полягає в послідовному виконанні кількох аналітичних та розрахункових кроків:

- побудова дерева ієрархій;
- побудова матриць якісних попарних порівнянь елементів на кожному рівні ієрархії;
- розробка шкали відносної важливості виділених класів ризику – елементів кожного рівня дерева ієрархій;
- визначення набору локальних пріоритетів, які характеризуватимуть відносний вплив кожного з елементів певної групи на елемент вищого рівня ієрархії;
- перевірка адекватності отриманих оцінок і ступеня узгодженості експертних суджень і уточнення висновків експертів (за необхідності);
- синтез зведених оцінок за кожним видом ризику та інтегральних показників ризику банків-представників;
- визначення рейтингу банків» [11, 168].

5. «Бальний метод (рис. 1.8), який враховує наступні блоки: оцінка балансу та іншої фінансової звітності банку; оцінка дотримання економічних нормативів; оцінка цілісної позиції банку щодо ризику; оцінка якості клієнтської бази банку; оцінка розгалуженості мережі».

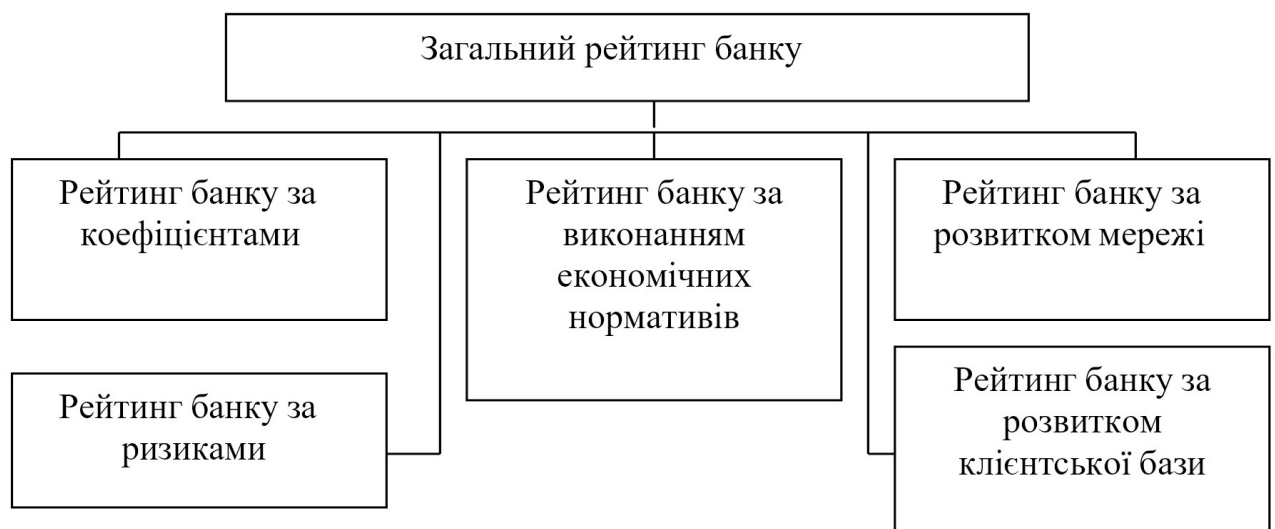

Рис 1.8 Схема побудови рейтингу банку бальним методом [6, 178]

Загальний рейтинг банку включає оцінку зазначених вище аспектів.

Отже: «узагальнення існуючих методик рейтингової оцінки банків у

процесі оцінки фінансової безпеки дозволяє їх класифікувати наступним чином:

1) числа, які передбачають розрахунок набору показників для оцінки фінансового стану та подальшого ранжування банків (на основі методу коефіцієнтів);

2) бальні, які дають змогу отримати інтегральну оцінку фінансового стану банків (на основі методу експертних оцінок);

3) регресійні, які передбачають розрахунок факторних показників по кожному банку та середніх по сукупності (на основі методу кореляційно-регресійного аналізу);

4) індексні, які дозволяють розрахувати поточний показник надійності (на основі визначення розрахункових показників фінансового стану банку, вагових коефіцієнтів для кожного з показників та евристичного методу нормалізації)».

Методики відрізняються із врахуванням цілей користувачів, складністю розрахунків, гнучкістю та можливостями використання при прогнозуванні діяльності банківської установи.

Переваги і недоліки методик наведено в табл. 1.4.

Таблиця 1.4

Переваги та недоліки методик оцінки фінансової стійкості банку [6, 179]

Вид методики	Переваги	Недоліки
Номерна	Простота розрахунку та гнучкість	Відсутність узагальнюючого показника, слабка деталізація
Бальна	Гнучкість методики, заснована на особистому досвіді	Складність в обробці експертних оцінок
Регресійна	Зважування дії окремих факторів, вияв найвагоміших факторів. Можливість прогнозування	Тенденції минулих періодів переносяться на майбутнє без урахування факторів сьогодення
Індексна	Поєднання суб'єктивного досвіду експертів з об'єктивними значеннями методів коефіцієнтів	Складність та велика вартість

Отже, основними ознаками методів оцінки конкурентоспроможності банків є: використання інформації, яка становить банківську таємницю і не може бути оприлюднена; аморфність інформаційної моделі, яка

характеризується відсутністю жорсткої регламентації системи показників і переважним значенням суб'єктивної думки експерта. Для повноти комплексної оцінки фінансової безпеки, важливо, щоб оцінка та аналіз офіційної фінансової звітності підкріплювалась висновками досвідчених спеціалістів у сфері аналізу кількісних та якісних параметрів діяльності банку.

В умовах економічної глобалізації, коли час від часу в тій чи іншій частині світу спалахують валютні, банківські та фінансові кризи, актуальним є питання забезпечення стабільного економічного розвитку кожної країни, що багато в чому залежить від надійності банківського сектору. Фінансова стабільність та стабільний розвиток останніх є вирішальними чинниками формування довіри з боку вкладників, партнерів та інвесторів. Зокрема, як фінансова стабільність, так і стабільний розвиток мають бути не лише короткостроковими досягненнями банків, а їхніми стратегічними завданнями, які, у свою чергу, залежатимуть від динаміки ринкових трансформацій та підвищення соціальних стандартів.

Висновок до 1 розділу

Проблема забезпечення та зміцнення фінансової стійкості банків породжена не сьогоднішнім, вона сягає своїм корінням у минуле, є складною та до кінця не вирішеною. Він існує в розвинених країнах ринкового типу, набув національного значення і для України, що великою мірою зумовлено специфікою розвитку вітчизняних банків. Відносно короткий термін їх діяльності, робота в умовах підвищеного ризику, яка пов'язана з економічною та політичною нестабільністю в країні і порівняно з банками провідних ринкових країн, невеликі розміри власного капіталу. Тому обов'язком і основним стратегічним завданням кожного комерційного банку має бути ефективне управління та забезпечення власної фінансової стабільності.

Отже, відсутність чіткого визначення поняття фінансової стійкості банку зумовила з одного боку, до ототожнення фінансової стійкості з іншими

поняттями (ліквідність, платоспроможність, надійність), а з іншого боку, викликала суттєве розмежування за методологічними засадами підходів до оцінки факторів і складових фінансової стійкості банків, визначення її критеріїв.

Враховуючи сучасний стан розвитку банківської системи України, розширено перелік загроз, сформованих ендо- та екзогенними чинниками, що дало змогу вдосконалити класифікацію загроз фінансово-економічній безпеці банків через впровадження нових сучасних тенденцій і реалій, які включають посилення впливу техногенних факторів та загострення конфліктів різного рівня, таких як військовий, корпоративний, установчий, банк – персонал, банк – клієнт. Застосування даної класифікації сприяє оптимізації процесу управління факторами ризику з метою підвищення керованості фінансами банку в умовах непостійного зовнішнього середовища.

При побудові системи контролю за станом фінансової стійкості необхідно враховувати сучасні тенденції змін у фінансовому середовищі: «загрози постійно змінюються, розширюються, трансформуються та виникають принципово нові; з'являються нові ризики та спостерігається їх кумулятивний ефект, зростають очікування клієнтів в умовах нестачі ресурсів, з'являються нові технології та аналітичні інструменти». Тому кожен банк повинен мати програму вдосконалення заходів щодо виявлення, класифікації, прогнозування та нейтралізації потенційних загроз. При цьому система аналізу та оцінки рівня фінансової стійкості банку повинна мати: повну автоматизацію прийняття рішень з мінімальним ручним втручанням, вбудовані передові аналітичні моделі для врахування спотвореної інформації, гнучку та плідну співпрацю з клієнтами, а також стійкість до змін.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА «ОЩАДБАНК» ЗА 2018-2022 РОКИ

2.1 Аналіз фінансової стійкості банківської системи України за 2018--2022 роки

Основними формами для оцінювання фінансової стійкості комерційного банку в Україні є розрахунок встановлених Національним банком України економічних нормативів, а також пошук основних показників фінансової стійкості, які були створені Міжнародним валютним фондом.

Проте, насамперед, потрібно розглянути як змінювалася кількість банківських установ, що функціонували за 2018-2022 роки в Україні, їхні активи та пасиви, доходи та витрати, а також показники рентабельності.

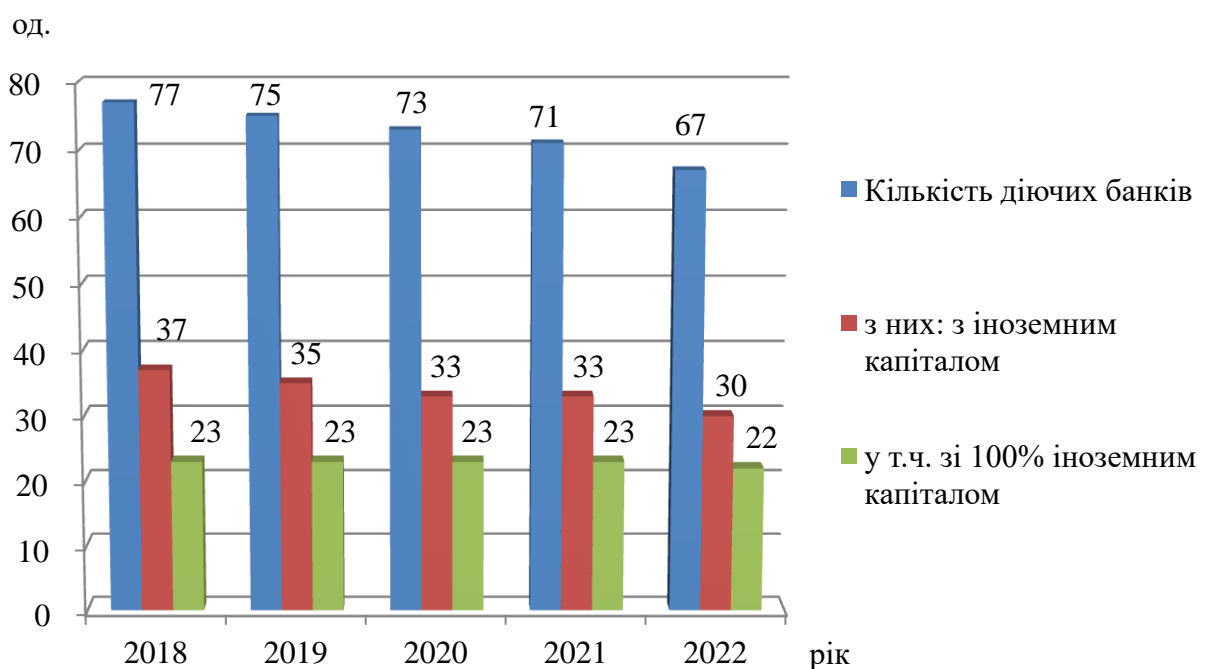

Рис. 2.1 Динаміка кількості діючих банків України за 2018-2022 роки [50]

Аналізуючи рисунок 2.1 можна спостерігати, що кількість комерційних банків зменшувалась за 2018-2022 роки. Так, у 2018 році їх налічувалося 77 установ (в т.ч. 37 з іноземним капіталом), а у 2019 році вже – 75 (в т.ч. 35 з іноземним капіталом), у 2020 році вони ще зменшились до 73 банківських установ в тому числі 33 з іноземним капіталом, а у 2021 році їхня кількість скоротилася ще на 2 банківські установи і свою діяльність здійснювали 71 установа. Кількість банків з іноземним капіталом за 2021 рік залишилася незмінною – 33 банки.

Протягом 2022 року кількість комерційних банків продовжувала скорочуватись і на кінець року дорівнювала 67 банків, що є на 10 одиниць менше в порівнянні з 2018 роком. Кількість банків з іноземним капіталом також скоротилася на 7 одиниць за весь період і склала 30 банківських установ.

Банки з 100% іноземним капіталом, які входять до числа банків з іноземним капіталом, у 2022 році скоротилися на 1 банк і дорівнювали відповідно 22 установи в порівнянні з 2018 роком де їх було відповідно 23 одиниці.

Аналізуючи доходи, витрати, результати діяльності банківської системи України за 2018-2022 роки (таблиця 2.1) можна відмітити, що враховуючи всі виклики, які постали перед нашою державою за ці роки, а також і відповідно перед всією банківською системою, а це і пандемія коронавірусу і початок війни на нашій території з країною агресором, ми вистояли і наша банківська система також вистояла і продовжує працювати й надалі.

Аналізуючи загальну суму доходів за 2018-2022 роки, можна відмітити, що ми отримали позитивну динаміку: за період в 2018-2022 років доходи зросли на 152834 млн. грн., у 2021 році їхня сума виросла на 23692 млн. грн. до рівня у 273863 млн. грн., у 2022 році доходи ще зросли на 83525 млн. грн. і на кінець 2022 року становили 357388 млн. грн.

В основному доходи збільшувалися за рахунок таких своїх складових: процентних доходів (у 2021 році виросли на 21003 млн. грн., у 2022 році – на 48246 млн. грн., за 2018-2022 роки – на 76189 млн. грн.); комісійних доходів (у

2021 році збільшилися на 22522 млн. грн., у 2022 році – навпаки скоротилися на 7594 млн. грн., за 2018-2022 роки ріст склав 34599 млн. грн.); результату від переоцінки та від операцій купівлі-продажу (у 2021 році зменшилися на 21584 млн. грн., у 2022 році навпаки зросли на 43602 млн. грн., за 2018-2022 роки відповідно вирости на 41672 млн. грн.).

Таблиця 2.1

Аналіз результатів діяльності банківської системи України
за 2018-2022 роки [50]

млн. грн.

Показник	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Відхилення (+;-)	
						2022/2018	2022/2021
Доходи	204554	243102	250171	273863	357388	152834	83525
процентні доходи	140803	152954	147743	168746	216992	76189	48246
комісійні доходи	50969	62057	70640	93162	85568	34599	-7594
результат від переоцінки та від операцій купівлі-продажу	1853	16225	21507	-77	43525	41672	43602
інші операційні доходи	8589	8147	6813	7488	8097	-492	609
інші доходи	1809	2809	2705	3175	2353	544	-822
повернення списаних активів	532	909	763	1370	853	321	-517
Витрати	182215	184746	210445	196488	332673	150458	136185
процентні витрати	67760	74062	62895	51097	65361	-2399	14264
комісійні витрати	13159	18096	24132	35186	35421	22262	235
інші операційні витрати	16800	11790	16405	18244	17937	1137	-307
загальні адміністративні витрати	53670	62936	69437	78293	82281	28611	3988
інші витрати	2011	2379	2728	3855	5529	3518	1674
відрахування в резерви	23758	10714	31037	3448	118809	95051	115361
Чистий прибуток (збиток)	22339	58356	39727	77376	21921	-418	-55455

Крім того, окремі складові доходу такі як: інші операційні доходи скоротилися з 8589 млн. грн. у 2018 році до 8097 млн. грн. у 2022 році; інші доходи вирости з 1809 млн. грн. у 2018 році до 2353 млн. грн. у 2022 році і повернення списаних активів також виростило з 532 млн. грн. у 2018 році до 853

млн. грн. у 2022 році.

Щодо загальної суми витрат, то дана складова за аналізований період відповідно також виросла з 182215 млн. грн. у 2018 році до 332673 млн. грн. у 2022 році (у 2021 році витрати скоротилися на 13957 млн. грн., а у 2022 році навпаки зросли на 136185 млн. грн.).

Так, по складовим витрат: процентні витрати скоротилися на 2399 млн. грн. за період 2018-2022 років, а саме у 2021 році зменшилися на 11798 млн. грн. (і дорівнювали 51097 млн. грн.) і у 2022 році навпаки зросли на 14264 млн. грн. (і складала 65361 млн. грн.). Комісійні витрати виросли у 2021 році на 11054 млн. грн. і у 2022 році на 235 млн. грн. відповідно і на кінець 2022 року дорівнювали 35421 млн. грн. (у 2018 році ця складова витрат дорівнювала 13159 млн. грн.). Інші операційні витрати виросли на 1839 млн. грн. за підсумками 2021 року і скоротилися на 307 млн. грн. за результатами 2022 року. Загальні адміністративні витрати збільшилися на 8856 млн. грн. і 3988 млн. грн. у 2021 та 2022 роках відповідно, а інші витрати виросли на 1127 млн. грн. та 1674 млн. грн. також у 2021 та 2022 роках відповідно.

Розглянемо за допомогою Рис. 2.2, який же отримала фінансовий результат банківська система України за 2018-2022 роки.

млн. грн.

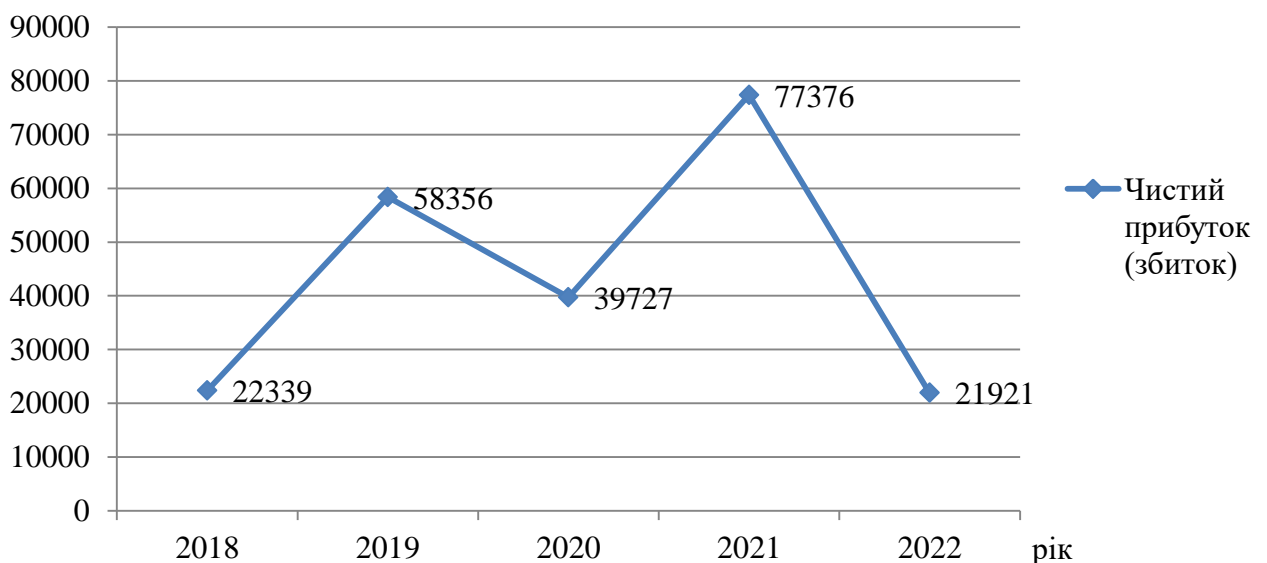

Рис. 2.2 Динаміка чистого прибутку (збитку) банківської системи України за 2018-2022 роки [50]

Отже, за всі 5 років періоду 2018-2022 років наша банківська система отримувала позитивний фінансовий результат у вигляді чистого прибутку.

У 2018 році загальна сума чистого прибутку банківської системи України дорівнювала 22339 млн. грн., а у 2019 році – 58356 млн. грн. У 2020 році загальна сума чистого прибутку по банківській системі дорівнювала 39727 млн. грн. У 2021 році чистий прибуток збільшився на 37649 млн. грн. і становив за результатами року 77376 млн. грн. А за підсумками 2022 року чистий прибуток скоротився на 55455 млн. грн. і на кінець року дорівнював 21921 млн. грн.

Ну і звичайно, ми розуміємо, через які труднощі довелося пройти і далі проходить наша держава, економіка країни та банківська система, і тому, те, що банківська система отримала прибуток за підсумками 2022 року є вже дуже і дуже позитивним моментом, значить економіка працює в надважких умовах, а населення довіряє своїй країні та комерційним банками.

В таблиці 2.2 проведемо аналіз показників рентабельності банківської системи за 2018-2022 роки.

Таблиця 2.2

Аналіз показників рентабельності банківської системи України
за 2018-2022 роки [50]

%

Показник	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Відхилення (+;-)	
						2022/2018	2022/2021
Рентабельність активів	1,69	4,26	2,44	4,09	1,08	-0,61	-3,01
Рентабельність капіталу	14,67	33,45	19,22	35,08	10,06	-4,61	-25,02

Розрахувавши показники рентабельності банківської системи України за період 2018-2022 років ми бачимо, що у 2019 та 2021 році по ROA та ROE відбулося зростання, а за підсумками 2020 та 2022 року навпаки – зменшення.

Так, показник рентабельності активів у 2019 році складав 4,26% (2018 рік – 1,69%), а у 2020 році становив – 2,44%, у 2021 році він зріс на 1,65% і дорівнював на кінець року 4,09%, а у 2022 році відповідно скоротився на 3,01%

і ми отримали на кінець 2022 року 1,08%.

Щодо показника рентабельності капіталу, то він за результатами 2019 року склав 33,45% (2018 рік – 14,67%); а у 2020 році дорівнював – 19,22%, у 2021 році показник виріс на 15,86% до рівня у 35,08%. Проте вже за підсумками 2022 року відповідно скоротився на 25,02% і на кінець 2022 року рентабельність капіталу склала 10,06%.

Проаналізуємо також чи дотримувалася банківська система України встановлених економічних нормативів за 2018-2022 роки (табл. 2.3).

Аналізуючи дотримання комерційними банками економічних нормативів можна дійти висновку, що протягом 2018-2022 років всі економічні нормативи були дотримані і знаходились в межах своїх допустимих значень.

Розмір регулятивного капіталу за 2018-2022 роки виріс на 88667,0 млн. грн., у 2021 році виріс на 31428,8 млн. грн., а у 2022 році скоротився на 2900,2 млн. грн. і дорівнював 210409,1 млн. грн.

Норматив достатності регулятивного капіталу (Н2) зріс за 2018-2022 роки на 3,64%, проте у 2021 році він зменшився на 0,19% і на 2,28% у 2022 році. Станом на 1.12.2022 року Н2 дорівнював 19,16% (2020 рік – 21,63%).

Норматив достатності основного капіталу (Н3) у 2018 році не розраховувався. У 2020 році даний норматив виріс до рівня у 15,51% з 13,08% у 2019 році. Протягом 2022 року він зменшувався і склав на 01.12 – 13,08%, тобто скоротився на 1,37% в порівнянні з 2021 роком (2021 рік – 14,45%).

Норматив короткострокової ліквідності (Н6) зріс у 2021 році на 0,81% і склав 89,36% порівняно з 88,55% у 2020 році. У 2018 році він становив 94,17%, у 2019 році – 94,40%. У 2022 році розрахунок комерційними банками нормативу Н6 скасовано відповідно до постанови Правління НБУ від 23.03.2022 № 59.

Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7) скоротився з 20,43% у 2018 році до 18,95% у 2022 році (-1,48%).

Норматив великих кредитних ризиків (Н8) виріс на 17,33% у 2022 році

порівняно з 2021 роком, і скоротився на 85,80% за період 2018-2022 років і склав на 01.12.2022 року 88,08% порівняно із 173,88% у 2018 році.

Таблиця 2.3

Аналіз дотримання економічних нормативів по банківській системі України за 2018-2022 роки (станом на 01.12) [50]

Показник	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Відхилення (+;-)		
						2022/2018	2022/2021	
Н1	Регулятивний капітал	121742,1	147073,2	181880,5	213309,3	210409,1	88667,0	-2900,2
Н2	Норматив достатності регулятивного капіталу	15,52	18,72	21,63	21,44	19,16	3,64	-2,28
Н3	Норматив достатності основного капіталу	-	13,28	15,51	14,45	13,08	-	-1,37
Н6	Норматив короткострокової ліквідності	94,17	94,40	88,55	89,36	-	-	-
Н7	Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента	20,43	17,32	19,85	19,40	18,95	-1,48	-0,45
Н8	Норматив великих кредитних ризиків	173,88	120,54	84,60	70,75	88,08	-85,80	17,33
Н9	Норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами	11,23	7,23	3,80	4,25	3,65	-7,58	-0,6
Н11	Норматив інвестування в ЦП окремо за кожною установою	0,0003	0,0002	0,0002	0,0005	0,0000	0,00	-0,0005
Н12	Норматив загальної суми інвестування	0,16	0,14	0,12	0,10	0,02	-0,14	-0,08

Норматив Н9 скоротився з 11,23% у 2018 році до рівня у 3,65% у 2022 році, тобто на 7,58%.

Норматив Н11 протягом 2018-2022 років показував дуже мале значення, а саме: 2018 рік – 0,0003%, 2019 рік – 0,0002%, 2020 рік – 0,0002%, 2021 рік – 0,0005%, 2022 рік – 0,0000. По нормативу Н12 відбулося скорочення з 0,16% у 2018 році до 0,02% у 2022 році (-0,14%).

Проаналізуємо показники фінансової стійкості банківської системи України за період 2018-2022 рр. коефіцієнтним методом (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Аналіз фінансової стійкості банківської системи України за 2018-2022 роки

Показник	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Відхилення (+;-)	
						2022/2018	2022/2021
Коефіцієнт надійності, %	38,64	36,39	29,75	26,79	19,06	-19,58	-7,73
Коефіцієнт фінансового важеля	2,59	2,75	3,36	3,73	5,25	2,66	1,51
Коефіцієнт відношення статутного капіталу до власного	0,33	0,42	0,44	0,53	0,53	0,20	0,00
Коефіцієнт концентрації власного капіталу, %	34,24	31,52	26,33	23,45	17,31	-16,93	-6,14
Коефіцієнт мультиплікатора капіталу	8,77	7,47	8,70	8,04	10,90	2,12	2,86

Можемо спостерігати, що протягом 2018-2022 років дані демонструють коливання значень показників фінансової стійкості по банківській системі України.

Так, за 2018-2022 роки коефіцієнт надійності скоротився на 19,58% і склав на кінець 2022 року 19,06%, а за останній рік скорочення становило 7,73%. Коефіцієнт фінансового важеля збільшився на 2,66 п.п. за аналізований період і склав на кінець 2022 року 5,25 п.п.

Коефіцієнт мультиплікатора капіталу зріс за останній рік на 2,86 п.п. і за 2018-2022 роки на 2,12 п.п. і дорівнював на кінець 2022 року 10,90 п.п.

Коефіцієнт відношення статутного капіталу до власного майже не змінювався протягом аналізованих 5 років і склав на кінець 2022 року 0,53 п.п. в порівнянні з 0,33 п.п. у 2018 році.

Коефіцієнт концентрації власного капіталу скоротився на 6,14% за останній рік і на 16,93% за 2018-2022 роки і склав на кінець періоду 17,31% (2018 рік – 34,24%).

Здійснивши аналіз діяльності та фінансової стійкості банківської системи України за 2018-2022 роки, можна зробити висновок, що з усіма викликами, які постали перед нашою країною, а це і пандемія коронавірусу і початок війни в лютому 2022 р., наша банківська система зазнала дуже значних потрясінь та викликів, але разом з цим комерційні банки продовжують працювати, виконувати всі свої зобов'язання та отримувати прибутки.

Ну і звичайно ми розуміємо, що ще протягом багатьох років нашій країні, економіці та банківській системі треба дуже важко працювати, щоб побороти всі негативні наслідки теперішньої війни і вивести нашу економіку на довоєнний рівень. Тому, все, що залишається нам сьогодні це максимально переналаштувати роботу під умови воєнного стану і вірити в наш банківський сектор, нашим комерційним банками і підтримувати розвиток економіки всіма можливими способами.

2.2 Фінансово-економічна характеристика АТ «Ощадбанк»

АТ «Ощадбанк» є одним із банків, що має державний статус та закріплену Законом України «Про банки і банківську діяльність» державну гарантію повної схоронності довірених банку коштів громадян. Акціонерне товариство «Державний ощадний банк України» створено згідно з Указом Президента України (20 травня 1999 р.) та постановою Кабінету Міністрів України (21 травня 1999 р.) шляхом перетворення Державного спеціалізованого

комерційного банку України в акціонерне товариство «Державний ощадний банк України».

Акціонерне товариство «Державний ощадний банк України» зареєстровано НБУ 26 травня 1999 року. Назва банку – Публічне акціонерне товариство «Державний ощадний банк України» зареєстровано 7 червня 2011 року. Банк має стратегію, спрямовану на розвиток клієнтської бази, розширення присутності на ринку банківських продуктів.

Першим етапом аналізу фінансової діяльності банку є оцінка динаміки пасивів АТ «Ощадбанк» за останні 5 років, тобто з 2018 по 2022 роки.

Таблиця 2.5

Аналіз динаміки пасивів АТ «Ощадбанк» за 2018-2022 роки [49]

тис. грн.

Показник	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Відхилення (+;-)	
						2022/ 2018	2022/ 2021
Зобов'язання	199224540	229574473	211603685	213083897	247092539	47867999	34008642
Власний капітал	18561669	19570272	21935199	21887537	22181531	3619862	293994
Всього пасиви	217786209	249144745	233538884	234971434	269274070	51487861	34302636

Загальна сума пасивів за 2018-2022 роки зросла на 51487861 тис. грн., у 2021 році на 1368428 тис. грн., а у 2022 році – на 34302636 тис. грн. і склала на кінець року 269274070 тис. грн.

Зобов'язання в свою чергу зросли з 199224540 тис. грн. у 2018 році до 247092539 тис. грн. у 2022 році, а саме на 47867999 тис. грн. Власний капітал за останній рік зріс на 293994 тис. грн. і склав 22181531 тис. грн. (2021 рік – 21887537 тис. грн.), а за 2018-2022 роки збільшився з 18561669 тис. грн. на 3619862 тис. грн.

Наступним етапом аналізу фінансово-господарської діяльності комерційного банку є аналіз його активів.

Загальна сума активів виросла з 217786209 тис. грн. у 2018 році до 269274070 тис. грн. у 2022 році: за 2018-2022 роки загальна сума зросла на

51487861 тис. грн., а за 2022 рік – ще на 34302636 тис. грн.

За 2018-2022 роки тільки по статтям інвестиційна нерухомість та основні засоби і матеріальні активи відбулося скорочення, а по решті – приріст. Статті активів, за якими відбулося зростання, що вплинуло в кінцевому результаті на загальну суму активів це: кредити, надані клієнтам зросли за 2018-2022 роки на 15672419 тис. грн., грошові кошти та рахунки в НБУ збільшилися за 5 років на 6809965 тис. грн.; передплата з податку на прибуток виросла на 202619 тис. грн.; інвестиції зросли на 26808613 тис. грн. та інші активи виросли на 2489174 тис. грн. за 2018-2022 роки.

Таблиця 2.6

Аналіз динаміки активів АТ «Ощадбанк» за 2018-2022 роки [49]

тис. грн.

Показник	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Відхилення (+;-)	
						2022/ 2018	2022/ 2021
Грошові кошти та рахунки у НБУ	21566747	56915696	26599549	19001319	28376712	6809965	9375393
Кредити, надані клієнтам	67543176	65168344	63226077	74754086	83215595	15672419	8461509
Інвестиції	116590238	113616183	130251541	128686039	143398851	26808613	14712812
Інвестиційна нерухомість	796869	809070	633526	633099	626789	-170080	-6310
Основні засоби та нематеріальні активи	8953669	9948101	9725445	8996624	8627820	-325849	-368804
Передплата з податку на прибуток	268324	270256	275237	417175	470943	202619	53768
Інші активи	2068186	2417095	2888522	2482412	4557360	2489174	2074948
Всього активів	217786209	249144745	233599897	234971434	269274070	51487861	34302636

Аналізуючи кредитний портфель АТ «Державний ощадний банк України» можна зробити висновок, що за підсумками 2022 року його величина була найбільшою і дорівнювала 83215595 тис. грн, а найменшою величина була

у 2020 році, а саме 63226077 тис. грн. У 2018-2020 рр. ми можемо спостерігати зростання кредитного портфеля саме по фізичних особах і навпаки скорочення по юридичних особах.

Протягом 2022-2021 років обсяги кредитування юридичних осіб зростали на 10611258 тис. грн., а за весь досліджуваний період 2018-2022 років зросли на 9613490 тис. грн. і склали на кінець календарного 2022 року 71744851 тис. грн.

Щодо кредитування фізичних осіб, то їхні обсяги наданих кредитів за 2022-2021 роки впали на 2145847 тис. грн., а за 5 років 2018-2022 років зросли на 6062830 тис. грн. і на кінець 2022 року становили 11474646 тис. грн.

Таблиця 2.7

Аналіз складу кредитів, наданих клієнтам АТ «Державний ощадний банк України» за 2018-2022 роки [49]

тис. грн.

Кредит	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Відхилення (+;-)	
						2022/ 2018	2022/ 2021
Кредити, надані юридичним особам	62131361	57603966	54311100	61133593	71744851	9613490	10611258
Кредити, надані фізичним особам	5411816	7564378	8914977	13620493	11474646	6062830	-2145847
Всього кредитів, наданих клієнтам	67543176	65168344	63226077	74754086	83215595	15672419	8461509

Загальна сума наданих кредитів у 2019 році скоротилася на 2374832 тис. грн. і дорівнювала на кінець 2019 року 65168344 тис. грн. (2018 рік – 67543176 тис. грн.), у 2020 році обсяги кредитів також зменшувалися до рівня у 63226077 тис. грн., тобто ще на 1942267 тис. грн. Проте, вже протягом 2021 року банк став нарощувати обсяги кредитування і вони зросли на 11528009 тис. грн. і на кінець 2021 року дорівнювали 74754086 тис. грн. І у 2022 році була аналогічна ситуація, незважаючи на війну та повномасштабне вторгнення країни-агресора.

Відповідно, за підсумками 2022 року загальні обсяги кредитування зросли на 8461509 тис. грн. і на кінець 2022 року досягли рівня у 83215595 тис. грн.

В таблиці 2.8 проаналізуємо складові залученого капіталу, а саме: депозити (строкові та до запитання).

Проаналізувавши таблицю 2.8 можна відмітити, що загальна сума депозитів збільшилася як за останній рік так і за весь період 2018-2022 років.

Таблиця 2.8

Аналіз складу депозитів АТ «Державний ощадний банк України»
за 2018-2022 роки [49]

тис. грн.

Показник	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Відхилення (+;-)	
						2022/ 2018	2022/ 2021
Строкові депозити	86901940	92770622	101766613	77580733	81436112	-5465828	3855379
Рахунки до запитання	67114507	109372312	84401192	113871906	152504197	85389690	38632291
Всього рахунків клієнтів	154016447	202142934	186167805	191452639	233940309	79923862	42487670

Зростання сум депозитів за останній рік є ознакою того, що населення країни довіряє даному комерційному банку і відповідно ставить свої кошти на депозит в дану установу навіть попри пандемію коронавірусу та війну, яка розпочалася на початку 2022 року.

Загальна сума рахунків клієнтів у 2022 році порівняно з 2021 роком збільшились на 42487670 тис. грн. і склали 233940309 тис. грн., а за весь період 2018-2022 років сума депозитів зросла на 79923862 тис. грн.

Якщо проаналізувати окремі складові депозитів, то строкові депозити з 86901940 тис. грн. у 2018 році скоротилися до рівня у 81436112 тис. грн. на кінець 2022 року.

Це є очевидним, оскільки війна зробила свої корективи і населення

ставлячи свої кошти на депозит хоче бути впевненим в тому, що при будь-якому першому своєму запиті зможе отримати свої кошти назад. Хоча, якщо розглядати 2022 рік в порівнянні з 2021 роком, то тут сума строкових депозитів зросла на 38553789 тис. грн.

Щодо рахунків до запитання, то їхня сума за 2018-2022 роки зросла на 85389690 тис. грн., а за останній 2022 рік обсяги депозитів виросли на 38632291 тис. грн.

2.3 Аналіз фінансової стійкості АТ «Ощадбанк» за 2018-2022 роки

З метою оцінки рівня фінансової стійкості потрібно проаналізувати значення показників рентабельності та прибутковості АТ КБ «Ощадбанк». Банківський прибуток формується в результаті кредитних, розрахункових, грошових операцій та іншої діяльності банків. Він є джерелом виплати дивідендів акціонерам, створення банківських фондів, основою підвищення добробуту працівників банку.

Тому оцінюючи прибутковість банківської установи розпочнемо з аналізу самого чистого прибутку чи збитку, якщо такий був за досліджувані нами 2018-2022 роки.

Розглядаючи основні складові чистого прибутку (збитку) можна дійти висновку, що комерційний банк працює протягом 2018-2022 років ефективно, оскільки отримує протягом всіх 5 років чистий прибуток, що є дуже важливо, не є збитковим, а отже населення довіряє даній банківській установі.

Так, чистий процентний дохід за 2018-2022 роки зріс на 9528781 тис. грн. і дорівнював на кінець 2022 року 14984119 тис. грн.

Чистий непроцентний дохід також показав нам позитивну динаміку за 5 років і його приріст склав 9277696 тис. грн. Щодо операційних доходів то вони з 8599648 тис. грн. у 2018 році зросли до рівня у 15239576 тис. грн. у 2022 році

(+ 6639928 тис. грн.).

Прибуток до оподаткування зріс на 604161 тис. грн. і дорівнював на кінець 2022 року 635985 тис. грн. (2018 рік – 31824 тис. грн.).

Таблиця 2.9

Аналіз чистого прибутку (збитку) АТ «Ощадбанк» за 2018-2022 роки [49]

тис. грн.

Показник	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Відхилення (+;-)	
						2022/2018	2022/2021
Чистий процентний дохід/ (витрати)	5455338	5498549	7986004	13363196	14984119	9528781	1620923
Чистий процентний дохід/ (витрати) після (формування)/ розформування резерву під очікувані кредитні збитки за активами	6582704	5685193	6426101	11524410	3944663	-2638041	-7579747
Чистий непроцентний дохід	2016944	4389983	7459455	1124039	11294913	9277969	10170874
Операційні доходи	8599648	10075176	13885556	12648449	15239576	6639928	2591127
Прибуток/ (збиток) до оподаткування	31824	254118	2732378	1051879	635985	604161	-415894
Чистий прибуток/ (збиток) за період	161206	255074	2776323	1054217	638342	477136	-415875

Величина самого чистого прибутку протягом 2018-2019 років зросла на 93868 тис. грн. і склала у 2019 році 255074 тис. грн. (2018 рік – 161206 тис. грн.). Протягом 2020 року банківська установа змогла збільшити у рази свій чистий прибуток і він на кінець 2020 року склав 2776323 тис. грн., тобто зріс на 2521249 тис. грн. У 2021 році АТ «Ощадбанк» також отримав позитивний фінансовий результат, проте він дещо скоротився порівняно з аналогічним періодом 2020 року, а саме на 1722106 тис. грн. і дорівнював 1054217 тис. грн.

І за результатами 2022 року банківська установа отримала 638342 тис. грн. чистого прибутку.

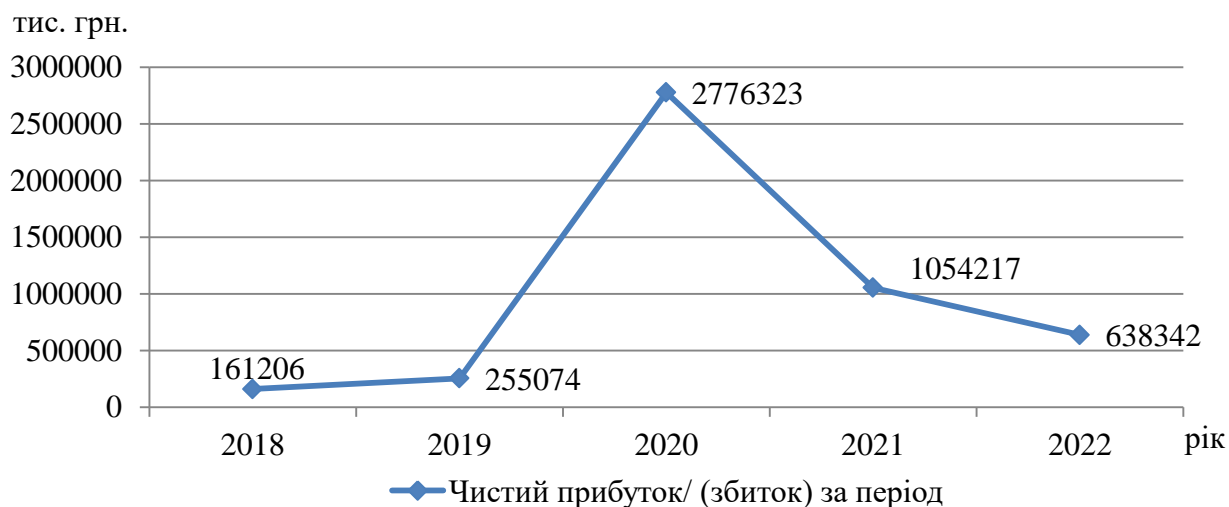

Рис. 2.3 Динаміка чистого прибутку (збитку) АТ «Державний ощадний банк України» за 2018-2022 роки [49]

Аналіз прибутковості є одним із основних напрямів економічної роботи і важливий як для самих банків та їх клієнтів, так і для банківської системи в цілому. Тому одним з основних аспектів аналізу діяльності банку є оцінка прибутковості банку через показники ефективності його діяльності.

Таблиця 2.10

Аналіз показників ефективності діяльності АТ «Ощадбанк» за 2018-2022 роки

%

Показник	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Відхилення (+;-)	
						2022/2018	2022/2021
Прибутковість акціонерного капіталу	0,32	0,51	5,58	2,12	1,28	0,96	-0,84
Прибутковість балансового капіталу	0,87	1,30	12,66	4,82	2,88	2,01	-1,94
Прибутковість активів	0,07	0,10	1,19	0,45	0,24	0,16	-0,21
Чиста процентна маржа	2,50	2,21	3,42	5,69	5,56	3,06	-0,12

Аналізуючи показники ефективності діяльності банку, можна побачити,

що так, як даний банк отримувач за 2018-2022 роки позитивний фінансовий результат у вигляді чистого прибутку, то і показники прибутковості відповідно були з позитивним значенням.

Так, прибутковість акціонерного капіталу за 2018-2022 роки зросла з 0,32% до 1,28%, тобто на 0,96%. За останній 2022 рік показник зменшився на 0,84% (2021 рік – 2,12%).

Прибутковість балансового капіталу також за підсумками 2018-2022 років зросла на 2,01% з 0,87% у 2018 році до 2,88% у 2022 році. За останній рік показник зменшився на 1,94% (2021 рік – 4,82%).

Прибутковість активів зросла на 0,16% за 5 років до рівня у 0,24% (2018 рік – 0,07%), за підсумками 2022 року вона скоротилася на 0,21% (2021 рік – 0,45%). А чиста процентна маржа з 2,50% у 2018 році виросла до 5,69% у 2021 році та зменшилася до рівня у 5,56% у 2022 році.

На практиці вважається, якщо рівень прибутковості активів комерційного банку перевищує 1%, то банк працює рентабельно. Проте, чим вищим є даний рівень тим звичайно банк працює ефективніше.

Покажемо графічно рівень прибутковості АТ «Ощадбанк» на рис. 2.4.

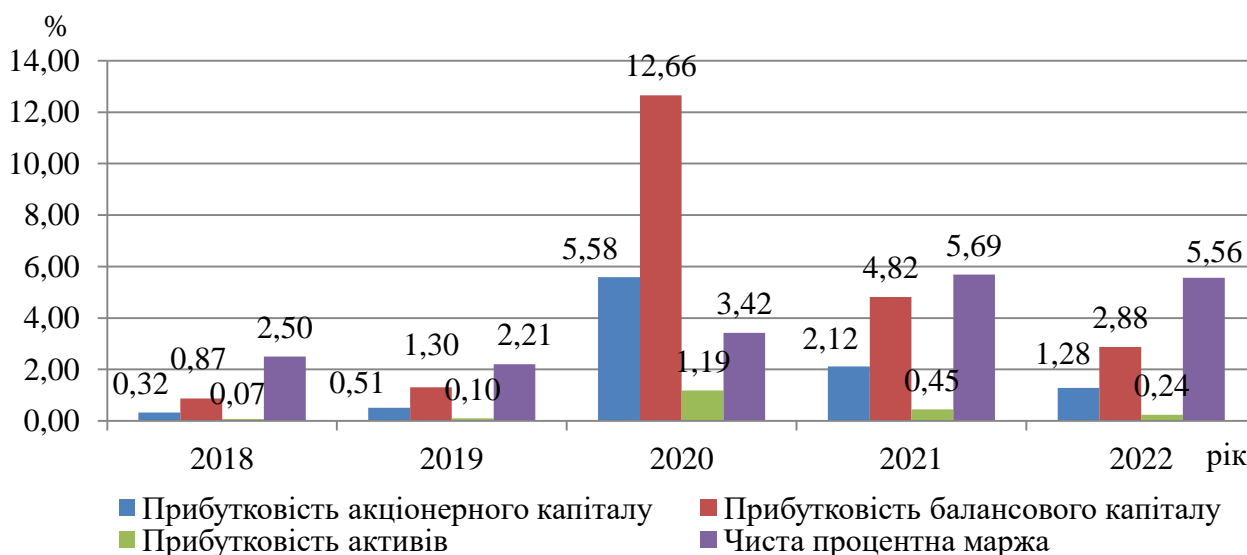

Рис. 2.4 Динаміка рівня прибутковості АТ «Ощадбанк» за 2018-2022 роки

Аналіз ефективності діяльності АТ «Ощадбанк» показує зростання показників прибутковості протягом 2018-2020 років та поступове зниження за

2021-2022 роки. Проаналізуємо фактичні значення економічних нормативів АТ «Ощадбанк» за 2018-2022 роки, які вимагає розраховувати і контролює Національний банк України (таблиця 2.11).

Таблиця 2.11

Динаміка нормативів кредитного ризику АТ «Ощадбанк»
за 2019-2023 роки (станом на 01.01) [50]

Показник	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Відхилення (+;-)	
						2023/ 2019	2023/ 2022
Регулятивний капітал (Н1)	13200548	12355512	18132364	18017403	19427446	6226898	1410043
Норматив достатності регулятивного капіталу (Н2)	13,56	13,13	19,00	15,48	14,48	0,92	-1
Норматив достатності основного капіталу (Н3)	-	-	13,14	11,83	10,52	-	-1,31
Норматив короткострокової ліквідності (Н6)	85,55	80,46	64,84	69,96	-	-	-
Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7)	23,72	21,60	20,35	27,46	9,79	-13,93	-17,67
Норматив великих кредитних ризиків (Н8)	362,52	318,56	156,57	102,37	80,07	-282,45	-22,3
Норматив максимального розміру кредитного ризику за оп-ями з пов'язаними з банком особами (Н9)	0,49	0,56	0,40	0,36	0,26	-0,23	-0,1
Норматив інвестування в ЦП окремо за кожною установою (Н11)	0,05	0,05	0,05	0,05	0,00	-0,05	-0,05
Норматив загальної суми інвестування (Н12)	0,14	0,14	0,14	0,14	0,01	-0,13	-0,13
Норматив ризику загальної довгої відкритої валютної позиції, Л13-1	126,2554	181,3623	119,9282	134,2071	214,8190	88,5636	80,6119
Норматив ризику загальної короткої відкритої валютної позиції, Л13-2	0,0000	0,1730	0,0265	2,5192	0,0334	0,0334	-2,4858

Проаналізувавши фактичні значення нормативів кредитного ризику АТ «Ощадбанк» станом на 01.01.2019-2023 роки, дійшли висновку, протягом всього аналізованого періоду майже всі показники нормативів кредитного ризику (за винятком нормативу Н7 станом на 01.01.2022 року) знаходилися в межах допустимих норм, що підтверджує високу якість портфеля даного банку.

Аналіз показників, що характеризують фінансову стійкість банку, наведено в табл. 2.12.

Таблиця 2.12

Аналіз показників фінансової стійкості АТ «Ощадбанк»
за 2018-2022 роки

Показник	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Відхилення (+;-)	
						2022/2018	2022/2021
Коефіцієнт надійності, %	9,32	8,52	10,37	10,27	8,98	-0,34	-1,29
Коефіцієнт фінансового важеля	10,73	11,73	9,65	9,74	11,14	0,41	1,40
Коефіцієнт участі власного капіталу у формуванні активів, %	8,52	7,85	9,39	9,31	8,24	-0,29	-1,08
Коефіцієнт мультиплікатора статутного капіталу	4,38	5,01	4,70	4,73	5,42	1,04	0,69
Коефіцієнт відношення статутного капіталу до власного	2,68	2,54	2,27	2,27	2,24	-0,44	-0,03
Коефіцієнт концентрації власного капіталу, %	8,52	7,85	9,39	9,31	8,24	-0,29	-1,08

Можемо спостерігати, що протягом 2018-2022 років дані демонструють стабільне, незначне коливання значень показників банку АТ «Ощадбанк» що є свідченням стабільної та надійної роботи комерційного банку.

Так, за 2018-2022 роки коефіцієнт надійності скоротився тільки на 0,34% і склав на кінець 2022 року 8,98%, а коефіцієнт фінансового важеля збільшився

на 0,41 п.п. за аналізований період і склав на кінець 2022 року 11,14 п.п. (2018 рік – 10,73 п.п.). За останній рік даний коефіцієнт зріс на 1,40 п.п.

Коефіцієнт участі власного капіталу у формуванні активів зменшився на 0,29% за 2018-2022 роки і на 1,08% за останній рік, що свідчить про незначне зменшення рівня захищеності активів банку власним капіталом у 2022 році.

Коефіцієнт мультиплікатора статутного капіталу зріс за останній рік на 0,69 п.п. і за 2018-2022 роки на 1,04 п.п. і дорівнював на кінець 2022 року 5,42 п.п. (2018 рік – 4,38 п.п.).

Коефіцієнт відношення статутного капіталу до власного майже не змінювався протягом аналізованих 5 років і склав на кінець 2022 року 2,24 п.п. в порівнянні з 2,68 п.п. у 2018 році.

Коефіцієнт концентрації власного капіталу скоротився на 1,08% за останній рік і на 0,29% за 2018-2022 роки та склав на кінець періоду 8,24% (2018 рік – 8,52%).

Таким чином, незначна зміна наведених показників у бік зменшення (за винятком коефіцієнта фінансового важеля та мультиплікатора статутного капіталу) свідчить про незначне зменшення стійкості та надійності банківської установи, що пов'язане з складним економічним становищем нашої країни, всієї економіки та зокрема банківського сектора, через воєнні дії на території нашої держави.

Висновок до 2 розділу

Здійснивши аналіз діяльності та фінансової стійкості банківської системи України за 2018-2022 роки, можна зробити висновок, що з усіма викликами, які постали перед нашою країною, а це і пандемія коронавірусу і початок війни в лютому 2022 р., наша банківська система зазнала дуже значних потрясінь та викликів, але разом з цим комерційні банки продовжують працювати, виконувати всі свої зобов'язання та отримувати прибутки. Так, банківська система змогла протягом 2018-2022 років виходити на позитивний фінансовий

результат у вигляді чистого прибутку, відповідно розраховані показники прибутковості на фінансової стійкості знаходились в межах допустимих значень, і нормативи банківської діяльності були дотримані.

Проаналізувавши основні показники прибутковості Ощадбанку, можна відмітити, що даний банк так само отримувач чистий прибуток за 2018-2022 роки, дотримувачся нормативів діяльності та розрахованих нами коефіцієнтів фінансової стійкості та прибутковості. Крім того, банк всіляко підтримує ініціативи держави, пов'язані з підтримкою малого бізнесу та населення, намагається створити всі умови для обслуговування своїх клієнтів з будь якої території дистанційно та безперебійно.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКУ

3.1 Удосконалення процесу забезпечення фінансової стійкості банку

Перспективи вдосконалення методів управління фінансовою стійкістю КБ «Ощадбанк» доцільно розглядати в контексті забезпечення фінансової стійкості.

Для досягнення високої ефективності управління фінансовою стійкістю банківська установа повинна проводити роботу щодо забезпечення стабільності та ефективності функціонування своїх основних складових, оскільки стабільність банку – це стан сталої життєдіяльності, що забезпечує реалізацію основні інтереси та пріоритети цілей банку, захист від зовнішніх і внутрішніх дестабілізуючих факторів.

Важливою умовою формування стратегічних альтернатив управління фінансовою стійкістю банку є визначення бажаного майбутнього стану його безпеки, виходячи з наявних потенційних резервів його розвитку, формування та реалізація стратегічних альтернатив його забезпечення.

Варто зазначити, що КБ «Ощадбанк» належить державі, тому основні напрями та вектори його розвитку визначаються та затверджуються центральними органами влади (Кабінет Міністрів України, Міністерство фінансів України) [47, 342].

Так, для комерційного банку з вітчизняним чи іноземним капіталом процес забезпечення фінансової стійкості затверджується радою директорів банку та зборами акціонерів, контролюється ревізійною комісією, тоді як для КБ «Ощадбанк» діє зовсім інше рішення – створення ієрархії щодо

забезпечення фінансової стійкості банку.

Таблиця 3.1

Ієрархія суб'єктів управління фінансовою стійкістю банків [32, 80]

№	Рівень суб'єкту	Суб'єкти	
		КБ «Ощадбанк»	Інші комерційні банки
1.	Метарівень: міжнародні регулюючі суб'єкти управління фінансовою стійкістю	Міжнародний валютний фонд, Європейський банк розвитку і реконструкції, Банк міжнародних розрахунків, Базельський Комітет з банківського нагляду, Міжнародний банк реконструкції та розвитку тощо	
2.	Макрорівень:		
	а) загальнодержавні суб'єкти управління фінансовою стійкістю;	Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Міністерство фінансів України, Державна податкова служба України, Міністерство економічного розвитку і торгівлі, Судові органи	
	б) внутрішньосистемні суб'єкти управління фінансовою стійкістю	Фонд гарантування вкладів фізичних осіб, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. Національний банк України, Державна служба фінансового моніторингу України	
		Кабінет Міністрів України, Міністерство фінансів України	-
3.	Мікрорівень: внутрішньобанківські суб'єкти управління фінансовою стійкістю	Рада директорів банку, Правління банку, Спостережна рада банку, ризик-менеджмент банку, внутрішньобанківський аудит, комітет з управління активами і пасивами, інші комітети	

Питання стратегії та напрямів діяльності АТ КБ «Ощадбанк» на 2024 та наступні роки знайшло відображення в таких документах державного значення:

1. «Стратегія розвитку фінансового сектору України на період до 2025 року», схвалена Національним банком України, Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку, Міністерства фінансів України та Фонду гарантування вкладів фізичних осіб [50].

Відповідно до Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року, Ощадбанк має підготуватися до таких викликів:

- обмін інформацією між регуляторами та іншими державними установами;
- удосконалення макропруденційних інструментів капіталу: розробка

інструменту та, за необхідності, впровадження антициклічного буфера капіталу та буфера системного ризику; встановлення вимоги до коефіцієнта левериджу;

- встановлення вимог до капіталу банків за результатами регулярного стрес-тестування;

- встановлення додаткової ваги ризику для окремих ризикових видів кредитів;

- запровадження коефіцієнта чистого стабільного фінансування;

- розробка підходів до стрес-тестування ліквідності та калібрування буферів ліквідності;

- розроблення інструментарію та, у разі необхідності, запровадження додаткових вимог до ліквідності системно важливих банків;

- запровадження єдиних стандартів корпоративного управління з урахуванням принципу пропорційності;

- забезпечення подальшого розвитку комплексної, адекватної та ефективної системи внутрішнього контролю з урахуванням принципу пропорційності, зокрема, забезпечення контролю за дотриманням стратегій і функцій управління ризиками, комплаєнс, внутрішнього аудиту, проведення регулярної внутрішньої оцінки ефективності організації корпоративного управління та побудови системи внутрішнього контролю;

- впровадження нових моделей віддаленої ідентифікації та верифікації клієнтів;

- забезпечення механізму доступу фінансових установ до ідентифікаційних даних клієнтів у державних реєстрах;

- розширення кола учасників ФГВФО та гарантованих вкладів, поступове збільшення розміру гарантованих вкладів у банках;

- забезпечення розвитку цифрових технологій, комп'ютерного дизайну, аналізу великих даних, блокчейну, автоматизації, робототехніки та використання штучного інтелекту [50].

2. Принципи стратегічного реформування державного банківського сектору (стратегічні принципи), розроблені Мінфіном спільно з міжнародними

фінансовими організаціями, затверджені в серпні 2020 року (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Оновлення Стратегії КБ «Ощадбанк» [49]

Створення сильного конкурентоспроможного банку	<ul style="list-style-type: none"> – Покращення сприйняття громадськістю завдяки розширенню асортименту продуктів, призначених для клієнтської бази роздрібного бізнесу та МСБ – Цілеспрямований провідний роздрібний банк в Україні сприятиме економічному зростанню та протидії шахрайству – Довгострокова прибутковість, захищеність робочих місць і в цілому стабільне банківське середовище – Впровадження Цільової операційної моделі з використанням ефективних та економічно обґрунтованих методів – Зміцнення банку шляхом організаційної трансформації та цифровізації процесів
Забезпечення спроможності сплачувати дивіденди та фінансової стабільності	<ul style="list-style-type: none"> – Зосередженість на зміцненні профільного бізнесу та формуванні ощадливої операційної моделі: зростання на позиції справжнього лідера в роздрібному сегменті – Нарощування чистого доходу «Хорошого банку» на основі здорового та диверсифікованого кредитування – Нарощування дивідендів завдяки профільному бізнесу: у 2024 році їх внесок сягне близько 26 млрд грн – Баланс «Хорошого банку» та облігаційний своп забезпечуватимуть фінансову стабільність і прозорість
Перетворення банку на життєздатний об'єкт інвестування	<ul style="list-style-type: none"> – Прийнятний спосіб відокремлення успадкованого портфеля: розблокування приватизаційного потенціалу без вливання коштів ззовні – Вимогам держави відповідає зменшення частки державної власності завдяки приватизації, яка тепер стане можливою – Чітка зосередженість на основних важелях цінності у стратегії роздрібного бізнесу та МСБ: формування переконливої історії – «Хороший банк» готовий до приватизації: надходження від продажу можуть сягнути близько 80 млрд грн – Чітке бачення аргументів «на користь» та «проти» кожного з варіантів приватизації є орієнтиром для ухвалення рішень акціонером

Таким чином, держава розпочне процес зменшення своєї частки в капіталі АТ «Ощадбанк» та АТ «Укресімбанк», але через пріоритетність дій та напрямок зусиль на вихід з АБ «Укргазбанк» та КБ «Ощадбанк». Держава, швидше за все, збереже контрольний пакет акцій АТ «Ощадбанк» і АТ «Укресімбанк» протягом наступних п'яти років, але почне процес зменшення своєї частки в їх капіталі [31].

На основі складових стратегічних альтернатив управління фінансовою стійкістю банку нами розроблено схему реалізації стратегічних альтернатив управління фінансовою стійкістю банку, яка зображена на рисунку 3.1.

Рис. 3.1 Схема реалізації стратегічних альтернатив управління фінансовою стійкістю КБ «Ощадбанк»

Першим етапом реалізації схеми стратегічних альтернатив є формування концептуальних засад стратегічних альтернатив управління фінансовою стійкістю банку. На цьому етапі визначається політика ведення банківського бізнесу, процедури та правила формування стратегічних альтернатив як напрямів досягнення цілей, а також підходи до планування у фінансово-кредитній організації.

Стратегічний напрямок діяльності КБ «Ощадбанк» на 2023 рік, визначений у річному звіті банку за попередній рік, передбачає подальший розвиток банку як інвестиційно привабливої фінансової установи за рахунок реалізації ініціатив, які дозволять банку вийти на новий рівень

конкурентоспроможності [49].

Збільшення масштабів бізнесу, підвищення прибутковості та ефективності є ключовим завданням для банку. Водночас банк спрямовуватиме свою діяльність на підвищення гнучкості, швидкості та клієнтоорієнтованості, впровадження нових технологій та навчання людей нової формації.

Це створить додаткову вартість для банку та сприятиме його подальшій приватизації (рис. 3.2). З початком повномасштабної війни процес приватизації поставлений на паузу.

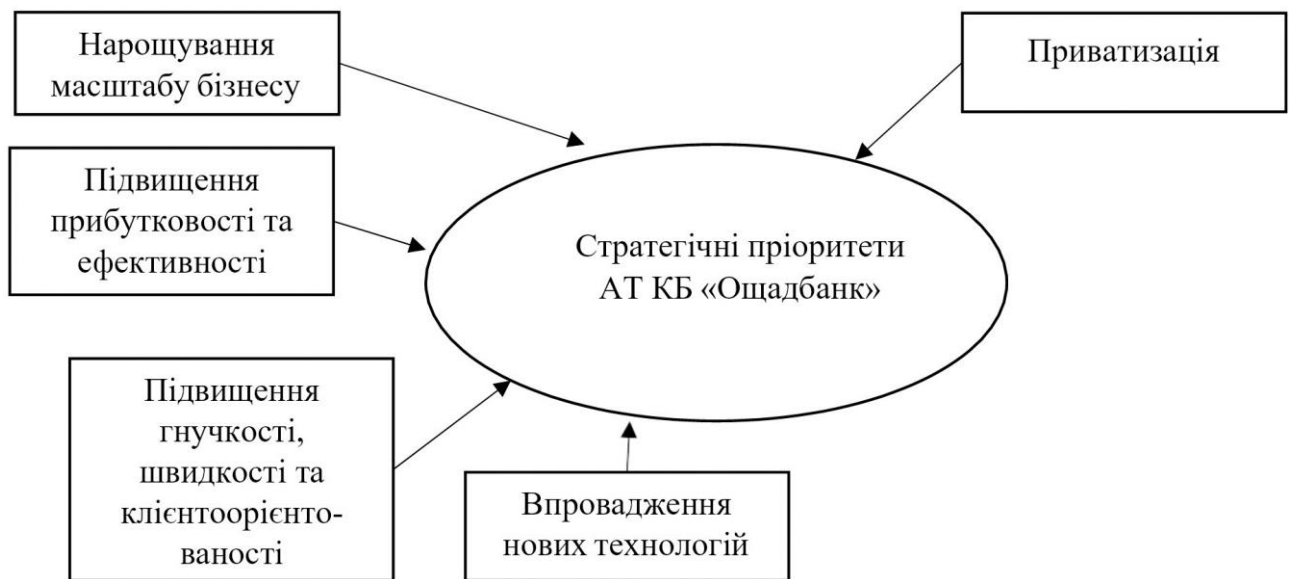

Рис. 3.2 Стратегічні пріоритети АТ КБ «Ощадбанк» [29, 92]

КБ «Ощадбанк» доцільно впроваджувати стратегічні альтернативи управління фінансовою стійкістю банку, оскільки система контролю має базуватися на принципі запобігання загрозам для функціонування системи, а не ліквідації їх наслідків. Досягнення цілей, завдань і виконання функцій фінансового контролінгу реалізується шляхом використання відповідних методів та інструментів, які прийнято класифікувати за обсягом (інформаційні, планово-аналітичні, облікові, контрольні-моніторингові) та рівнями управління (стратегічні, тактичні) і експлуатаційний) [29, 94].

Слід зазначити, що КБ «Ощадбанк», як і інші комерційні банки України, як і інші суб'єкти господарської діяльності, змушені організовувати свою

діяльність в умовах невизначеності, непередбачуваності, загроз і небезпек, тому з метою подолання дії цих факторів доцільно сформувати складові стратегічних альтернатив стабільності управління фінансами банківської установи (Рис. 3.3).

Рис. 3.3 Складові управління фінансово-економічною стійкістю КБ «Ощадбанк» [25, 111]

Практична реалізація стратегічних альтернатив управління фінансовою стійкістю КБ «Ощадбанк» має більш ефективно забезпечити захист його основних ресурсів і водночас створити сприятливі умови для стабільного та перспективного розвитку банківського сектору.

Саме тому формування та реалізація стратегічних альтернатив управління фінансовою стійкістю КБ «Ощадбанк» охоплює всі сфери управлінської діяльності та рівні системи управління банком, які пов'язані з реалізацією

розроблених стратегій забезпечення стабільності банку, нагляду за їх виконання та досягнення заданих результатів.

Отже, складові та схема стратегічних альтернатив управління фінансовою стійкістю КБ «Ощадбанк» сприятимуть подоланню потенційних та існуючих негативних факторів, що впливають на стан стійкості банку, та повинні бути посилені тактичними та оперативними заходами, які формалізовані відповідними організаційними планами, цільовими комплексними програмами, сітками-графіками, технологічними картами та розробленням карт стратегічного розвитку банківських установ.

3.2 Вплив мінімізації банківських ризиків на забезпечення фінансової стійкості банку

У «Методичних вказівках НБУ щодо організації та функціонування системи управління ризиками в банках України» вказано, що «у своїй діяльності банки повинні намагатися створити комплексну систему управління ризиками, яка б забезпечувала надійний процес ідентифікації ризиків», оцінки, контролю та моніторингу всіх видів ризиків на всіх рівнях організації, зокрема, враховуючи взаємозв'язок між різними категоріями ризиків, а також вирішено питання конфлікту завдань між необхідністю отримання доходу та мінімізацією ризиків».

У свою чергу, процес управління ризиками банку – це комплекс окремих дій, пов'язаних з управлінням ризиками, розробкою нормативно-правових актів щодо управління ризиками, аналізом ризиків, регулюванням їх рівня, застосуванням фінансових механізмів відшкодування збитків у разі настання несприятливих обставин [35, 345].

Відповідно, метою ризик-менеджменту КБ «Ощадбанк» є сприяння збільшенню вартості власного капіталу банку, забезпечення досягнення цілей

стейхолдерів (клієнтів та бізнес-партнерів, керівництва, працівників, наглядової ради та акціонерів (власників), рейтингових агентств, інвесторів, органів банківського нагляду, кредиторів та інших сторін) [17, 42].

Таким чином, ефективне управління ризиками вимагає узгоджених положень, процесів, кваліфікованого персоналу та систем контролю. На сучасному етапі вітчизняним банкам ще належить вирішити проблему створення ефективних систем управління ризиками. При цьому важливо пам'ятати, що розвиток управління банківськими ризиками не є завершеним і постійно вдосконалюється. Створити універсальний метод ризик-менеджменту неможливо, оскільки кожен банк по-своєму унікальний, орієнтований на свою ринкову нішу, можливості співробітників і відносини з контрагентами, а копіювання чужої моделі ризик-менеджменту швидко призведе до негативних наслідків в іншому банку [39, 50].

У комерційному банку система управління ризиками включає такі елементи, як: контрольні точки (відповідно згруповані банківські операції, що породжують ризик), сукупність інструментів і методів оцінки цих ризиків, їх прогнозування, інструменти обмеження та зниження цих ризиків, форми моніторингу і прогнозування ризиків, інформаційні потоки та організаційну структуру, побудовану на функціональній основі та яка забезпечує функціонування цієї системи.

При цьому система управління ризиками має забезпечувати вирішення покладених на неї основних завдань, а саме: оптимізувати співвідношення потенційних можливостей, розміру капіталу, ризиків та темпів зростання банку; реалізувати системний підхід до оцінки та управління ризиками; співвідносити ризики та потенційні можливості для досягнення найкращих результатів; складають найважливішу частину процесу прийняття управлінських рішень; покращити керованість банку шляхом створення адекватної структури контролю [16, 48].

Першим елементом моделі управління банківським ризиком є механізм ідентифікації та оцінки банківського ризику. Ми вважаємо, що в усіх випадках

ризик має бути визначений і вимірний. Для цього банк повинен забезпечити систематичне впровадження аналізу ризиків, спрямованого на їх ідентифікацію та оцінку їх величини. Метою аналізу є розуміння сутності ризиків, яким наражається банк, і визначення того, чи відповідають вони його цілям, стратегії та політиці. Такий аналіз має здійснюватися постійно як на рівні банку в цілому, так і на рівні окремих підрозділів і включати ідентифікацію, вимірювання та оцінку всіх типів ризиків, включаючи зв'язок і взаємний вплив між категоріями ризиків [42, 251].

Аналіз ризиків має охоплювати всі послуги, продукти та процеси банку та включати якісну оцінку відповідних ризиків так оцінку їх кількісних параметрів (за можливості). Керівництво банку повинно знати результати аналізу ризиків і враховувати їх у своїй роботі.

У процесі управління ризиками банку важливо оцінити величину того чи іншого ризику. Кількісна оцінка рівня ризику є важливим етапом управління ризиками, який повинен включати оцінку реального (фактичного) ризику, а також встановлення допустимих лімітів ризику для окремих банківських операцій, організаційних підрозділів і фінансової установи в цілому. Ступінь ризику вимірюється втратами (збитками), які можуть виникнути в разі реалізації цього ризику з якою ці збитки можуть виникнути. А методи оцінки ризику, які формалізують процес вимірювань і розрахунків, мають визначати три основні складові ризику: величину можливих втрат; ймовірність негативної події; тривалість періоду впливу ризику [16, 49].

Банк визначає (декларує) сукупний ризик-апетит шляхом встановлення граничних показників сукупного ризику та ризик-апетит для окремих ризиків шляхом встановлення граничних показників ризику щодо суттєвих ризиків, які визначаються чинною Стратегією управління ризиками КБ «Ощадбанк».

Другим елементом моделі управління банківськими ризиками є комплекс інструментів та заходів зниження ризиків банку. Рішення щодо управління ризиками можуть включати, зокрема, уникнення ризику: відмова від його прийняття; його мінімізація, у тому числі за рахунок пом'якшувальних факторів

та/або передача ризику іншим особам (через деривативи чи страхування), встановлення лімітів на ризик банку та інших методів впливу на ризик (носія ризику) чи рівень уразливості банку.

Розглядаючи конкретні інструменти та заходи зниження банківських ризиків, вважаємо за доцільне виділити наступні основні з них [20, 116]:

- складання узгоджених нормативних документів – політик, процедур, положень, процесів тощо, які затверджуються відповідно до обраної банком форми корпоративного управління із врахуванням розміру банку та складності його діяльності;

- здійснення постійного прогнозування можливих джерел ризиків або ситуацій, здатних спричинити збитки, та їх кількісного вимірювання, а також аналізу факторів ризику;

- скоординований контроль ризиків усіма підрозділами та службами банку та моніторинг ефективності процедур управління ризиками;

- економічне стимулювання зниження ризиків у банку;

- встановлення відповідальності за прийняття ризиків та обов'язку працівників дотримуватися політики та механізмів управління ризиками;

- проведення аналізу фінансово-кредитної, правової, професійної та іншої спроможності контрагента виконувати прийняті зобов'язання;

- налагодження системи розподілу ризиків між банком і клієнтом;

- організація прийняття «зважених» ризиків, тобто тих, вірогідність реалізації яких не надто висока;

- формування спеціальних і загальних резервів під різні ризики та операції банку;

- проведення політики диверсифікації ризиків, операцій, активів і пасивів тощо;

- формування застави за ризиковими активними кредитними операціями;

- формування ліквідної та достатньої застави для кредитних операцій (має покривати суму кредиту та проценти за ним);

- залучення платоспроможних поручителів для виконання зобов'язань контрагентом;
- встановлення лімітів за категоріями ризику, процентними ставками, операціями, повноваженнями працівників тощо;
- підтримання балансу між чутливими до окремих ризиків активами та пасивами за строками, обсягами, структурою, видами тощо;
- формування можливості банку змінювати у встановлених випадках умови платежів, валюту операцій, процентні ставки тощо;
- страхування від можливості неповернення кредитів, дострокового зняття депозитів та інших банківських операцій і продуктів;
- застосовувати методи хеджування для обмеження ризиків банків – ф'ючерсні, форвардні контракти та процентні опціони, за якими право або зобов'язання придбати або продати фінансовий інструмент за фіксованою ціною протягом визначеного періоду або в певну дату [20, 116].

Застосування перелічених заходів та інструментів дає можливість банку запобігти прийняттю невиправданих ризиків, зменшити їх вплив та можливі наслідки реалізації ризиків і, врешті-решт, дозволяє контролювати загальну ризикову позицію банку, яка була адекватною встановленому банком показнику прибутковості.

Важливою частиною системи управління банківськими ризиками є організація моніторингу ризикової позиції банку. Рівень банківських ризиків контролюється різними методами та щоденною діяльністю окремих підрозділів банку. Оперативний контроль належить до обов'язків менеджерів, тоді як стратегічний контроль за діяльністю банку здійснюють лише акціонери банку.

Однією з важливих складових системи контролю банківських ризиків є внутрішній управлінський контроль. Його завдання зводяться до чіткого розмежування та визначення посадових повноважень, забезпечення подвійного контролю, організації контролю за окремими операціями безпосередньо на робочих місцях, ротації персоналу, створення досконалих систем передачі та зберігання інформації. І хоча системи внутрішнього контролю, яка могла б

повністю запобігти службовим зловживанням, немає, правильно організований механізм контролю значно знижує рівень ризиків [12, 225].

Ефективна система прийняття рішень щодо ризиків є складовою моделі управління банківськими ризиками. У кожному банку ця система буде різною, тому що банки відрізняються за обсягом і структурою банківських операцій, за кількістю відділень, але базові положення мають бути збережені. Зокрема, ми вважаємо, що кожен банк має забезпечити чіткий розподіл функцій, відповідальності та повноважень в управлінні ризиками, а також чітку схему відповідальності відповідно до такого розподілу.

Ми вважаємо, що процес управління ризиками в банку має охоплювати всі його структурні рівні – від рівня управління (спостережна рада та правління) до рівня, на якому ризики безпосередньо приймаються та/або генеруються.

Ефективна система управління банківськими ризиками повинна передбачати функціонування відповідного механізму впливу на діяльність банку. Цей вплив має бути комплексним і передбачати чіткий розподіл функцій управління та механізм стримувань і противаг. У зв'язку з цим, а також враховуючи зовнішні ризики, актуальним є завдання формування ефективної моделі управління банківськими ризиками, спрямоване на підвищення ефективності та стабільності функціонування банку.

Тому КБ «Ощадбанк» має постійно працювати над вдосконаленням власної системи управління ризиками. Ефективна модель управління банківськими ризиками складається з таких елементів: механізм ідентифікації та оцінки банківських ризиків; набір заходів та інструментів зниження банківського ризику; організація контролю ризикової позиції банку; система прийняття рішень щодо банківських ризиків. КБ «Ощадбанк» повинен аналізувати та контролювати свої ризикові позиції, використовуючи доступні йому заходи та засоби, що відповідають профілю ризиків, на яких спеціалізується банк.

Висновок до 3 розділу

Узагальнено складові та схему стратегічних альтернатив забезпечення фінансової стійкості КБ «Ощадбанк», які сприятимуть подоланню потенційних та наявних негативних факторів, що впливають на стабільність банку та мають бути посилені стратегічними цілями (збільшення масштабів бізнесу; підвищення прибутковості та ефективності банку; підвищення гнучкості, швидкості та клієнтоорієнтованості; впровадження нових технологій; приватизація), тактичними та оперативними заходами, які оформлюються відповідними організаційними планами, цільовими комплексними програмами, сітковими графіками, технологічними картами та розробкою стратегічних карт розвитку банківських установ.

Під час дослідження нормативної складової забезпечення фінансової стійкості «Ощадбанку» встановлено, що «Ощадбанк» належить державі, тому основні напрями та вектори забезпечення фінансової стабільності визначаються та затверджуються центральними органами влади (Міністерство фінансів України, Національний банк України) та погодити з міжнародними фінансовими організаціями.

Обґрунтовано, що Ощадбанку необхідно постійно працювати над вдосконаленням власної системи управління ризиками. Ефективна модель управління банківськими ризиками складається з таких елементів: механізм виявлення та оцінки банківських ризиків; набір заходів та інструментів зниження банківського ризику; організація контролю ризикової позиції банку; система прийняття рішень щодо банківських ризиків.

ВИСНОВКИ

Основні висновки та результати, отримані в кваліфікаційній роботі, такі:

1. Фінансова стійкість банку характеризує досягнення банком певного рівноважного стану – оптимального співвідношення між ризиками, доходом, ліквідністю та платоспроможністю та характеризує здатність банку ефективно виконувати свої зобов'язання перед вкладниками, кредиторами, власниками, державою, та ін. та забезпечити сталий розвиток, стійкий до впливу зовнішніх факторів і внутрішнього середовища.

2. Оцінка фінансової стійкості банку може здійснюватися з позицій різних суб'єктів, основними з яких є: власники банку; контролюючі органи; органи управління банком; потенційні клієнти та інвестори; потенційні кредитори та інвестори; банківські працівники. Підхід Національного банку України до оцінки фінансової стійкості банку спрямований на забезпечення стабільної діяльності банків та своєчасного виконання ними своїх зобов'язань перед вкладниками, а також для запобігання неналежному розподілу ресурсів і втраті капіталу через ризики, притаманні банківській діяльності відповідно до принципів і стандартів, загальноприйнятих у міжнародній практиці. Наукові підходи передбачають розрахунок або інтегрального коефіцієнта фінансової стійкості, або відносних показників (коефіцієнтів).

3. Складові механізму забезпечення фінансової стійкості банку: суб'єкти забезпечення фінансової стійкості (зовнішні суб'єкти: законодавчі, фінансовий контроль, органи банківського регулювання; внутрішні суб'єкти: управління комерційним банком, органи управління фінансовими ресурсами та ризиками); об'єкти забезпечення фінансової стійкості; принципи забезпечення фінансової стійкості; процес забезпечення фінансової стійкості банків.

4. КБ «Ощадбанк» займає позицію найбільшого українського універсального комерційного банку, орієнтованого на обслуговування фізичних

та корпоративних клієнтів усіх форм власності, який входить до переліку системних банків України, має один із найбільших обсягів капіталу і чистих активів в Україні. Сильними сторонами КБ «Ощадбанк» є: широка клієнтська база; перевага в обслуговуванні державних установ і державних програм; постійне впровадження технічних новинок; розгалужена інфраструктура; організаційна структура відповідає специфіці діяльності банку та потребам його розвитку.

5. Проаналізовано основні показники діяльності КБ «Ощадбанк»: сукупні активи та пасиви, кредити та депозити в динаміці за 2018-2022 рр. Показники свідчать про зростання економічного та фінансового потенціалу банку. Активи банку використовуються досить ефективно і діяльність є прибутковою.

6. Ощадбанк вважати фінансово стабільним банком у 2018-2022 роках. Проведено оцінку фінансової стійкості банку та встановлено, що розраховані показники фінансової стійкості та нормативи Національного банку України знаходяться в межах допустимих значень, тому банк працює ефективно.

7. Перспективи вдосконалення процесу забезпечення фінансової стійкості КБ «Ощадбанк»: подолання потенційних та існуючих негативних факторів, що впливають на стійкість банку та посилення стратегічних цілей (збільшення масштабів бізнесу; підвищення прибутковості та ефективності банку; підвищення гнучкості, швидкості; впровадження нових технологій; приватизація), тактичні та оперативні заходи, які оформляються відповідними організаційними планами, цільовими комплексними програмами, сітками-графіками, технологічними картами та розробкою стратегічних карт розвитку банківських установ. КБ «Ощадбанк» належить державі, тому основні напрями та вектори забезпечення фінансової стабільності визначаються та затверджуються центральними органами влади та погоджуються з міжнародними організаціями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07 грудня 2000 року № 2121 – III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>
2. Про Національний банк України: Закон України від 20 травня 1999 №679-XIV зі змінами і доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14>
3. Про надання Національним банком України стабілізаційних кредитів банкам України: Положення затверджено постановою Правління Національного банку України від 13 липня 2010 року № 327. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0540-10>
4. Про застосування Національним банком України стандартних інструментів регулювання ліквідності банківської системи: Постанова затверджена Правлінням Національного банку України від 17 травня 2015 №615. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0615500-15>
5. Вінниченко О. В., Громакова В. В. Теоретичні аспекти фінансової стійкості банку. *Бізнес Інформ*. 2020. №5. С. 375 – 381.
6. Вольська С. П. Порівняльна характеристика методів оцінювання фінансової стійкості банку. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2018. Випуск 10. Частина 1. С. 178 – 181.
7. Гапонюк О. І. Система управління ризиками в банківських установах. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва*. 2019. №2. С. 59 – 64.
8. Гарбар Є. С. Механізм підтримки фінансової стійкості банку в умовах волатильності ринку. *Агросвіт*. 2018. №14. С. 58 – 66.
9. Гладких Д. М. Ризики націоналізації банку та основні напрями їх мінімізації. *Економіка та держава*. 2018. №9. С. 39 – 42.
10. Денисенко М. П., Лакомова Н. Д. Вдосконалення та впровадження інноваційних банківських послуг. *Ефективна економіка*. 2017. №11. С.65 – 71.

11. Дмитришин М. В., Панчак Н. В. Удосконалення політики управління кредитним портфелем на основі SWOT-аналізу кредитного портфелю комерційного банку. *Економічний вісник університету*. 2020. Вип.28(1). С. 165 – 171.
12. Довгань Ж. М. «Базель III» у забезпеченні фінансової стійкості банківської системи. *Вісник УБС НБУ*. 2019. № 1. С. 224 – 294.
13. Заславська О. І. Оцінка фінансової стійкості банку за методикою В. Кромонава. *Економіка. Фінанси. Право*. 2019. № 10(2). С. 36 – 40.
14. Зверяков М. І., Коваленко В. В., Сергєєва О. С. Управління фінансовою стійкістю банків: підручник. К.: «Центр учбової літератури», 2016. 520 с.
15. Зверяков О.М. Методологічні основи управління фінансовою стійкістю банківських установ. *Актуальні проблеми економіки*. 2021. №10. С. 175 – 182.
16. Івасів І. Б., Гарбар Є. С. Фінансова стійкість банків в умовах високої волатильності ринків. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2018. Вип. 2. С. 47 – 55.
17. Ігнатова О. М., Турченко Т. В. Статистичний аналіз місця ПАТ КБ "Ощадбанк" на ринку банківських послуг в Україні за основними показниками його діяльності. *Економіка та держава*. 2020. № 7. С. 41 – 46.
18. Карпова О. І. Концептуальні підходи щодо вдосконалення управління фінансовою стійкістю банку. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2021. Ч. 1. Вип. 1(10). С. 13 – 19.
19. Карчева Г. Т. Фінансовий стан банків України в умовах загрози світової фінансово-економічної кризи. *Ефективна економіка*. 2020. № 3. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=7708>
20. Квасницька Р. С., Гайдайчук Н. В. Методи управління фінансовою стійкістю банків. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2022. № 3(1). С. 116 – 118.
21. Коваленко В. В. Методичні підходи до визначення рівня фінансової

стійкості банківської системи. *Актуальні проблеми економіки*. №7. 2019. С.235 – 236.

22. Крухмаль О. Б. Оцінка фінансової стійкості як динамічної характеристики банку. *Вісник Української академії банківської справи*. 2018. №1(22). С. 75 – 78.

23. Лисенок О. В. Прогнозування фінансової стійкості банківської системи. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2022. №2. С. 24 – 28.

24. Лисенок О. В. Практикум з курсу «Аналіз банківської діяльності»: навч. посібник. К.: КНЕУ. 2020. 307 с.

25. Малафеев Т. Р., Жигунов О. С. Оцінка використання інструментарію антикризового управління банку. *Вісник Університету банківської справи*. 2018. № 3. С.110 – 115.

26. Мельник К. М., Колотуха С. М. Формування та вплив кредитного портфеля на кредитний ризик комерційного банку. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва*. 2017. Вип. 90(2). С. 105 – 114.

27. Михальчук Н. В. Оцінка ефективності управління активами і пасивами банку. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія: Економіка. 2018. Вип. 3. С.152 – 157.

28. Нестеренко Ж. К., Зоря І. В. Аналіз та облік процентних і комісійних доходів та витрат банку. *Ефективна економіка*. 2021. №5. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2011_5_4

29. Окуневич І. Л., Воробйова І. Д., Карпінська Ю. В. Націоналізація банку: причини та наслідки для банківської системи України. *Економічний простір*. 2018. № 134. С.89 – 103.

30. Павленко Л. Д., Шкромада Д. Ю., Соколенко К. О. Класифікаційна система факторів забезпечення фінансової стійкості банку в сучасних умовах. *Ефективна економіка*. 2019. № 5. С.77 – 85.

31. Паянок Т. М., Каменчук М. П. Аналіз і прогнозування результатів діяльності банку. *Облік і фінанси*. 2019. URL:

http://nbuv.gov.ua/UJRN/Oif_apk_2019_4_12

32. Паянок Т. М., Каменчук М. П. Аналіз і прогнозування результатів діяльності банку. *Облік і фінанси*. 2019. №4. С. 78-87.

33. Піскунов Р. О., Лазько А. А. Формалізація теоретичних підходів до визначення фінансової стійкості банківської системи. *Бізнес Інформ*. 2022. №9. С. 272 – 278.

34. Погореленко Н. П., Юрченко А. Ю. Оцінка процесів управління кредитним портфелем банку. *Бізнес Інформ*. 2020. №10. С. 325 – 332.

35. Рахман М. С., Мангушев Д. В. Аналіз конкурентних переваг банку серед банківських установ з державним капіталом. *Бізнес Інформ*. 2018. №4. С. 344 – 350.

36. Родченко С. С. Дефініції фінансово-економічної безпеки банку. *Економічний аналіз*. 2018. Том 28. №4. С.155 – 166.

37. Самородов Б. В., Калініна О. О. Імплементация вдосконаленої методики визначення фінансової стійкості банку. *Часопис економічних реформ*. 2021. №4. С.62 – 69.

38. Святенко С. В., Потапчук А. В. Оцінка ефективності управління активами і пасивами банку. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2020. Вип.1. С.229 – 237.

39. Святко С. А. Аналіз і оцінка фінансової стійкості банку як необхідна умова ефективного банківського менеджменту. *Фінанси України*. 2019. №8. С 48 – 54.

40. Сейсебаєва Н. Г., Веремейчик Т. О. Стратегічне управління комерційним банком у сучасних умовах нестабільного зовнішнього середовища. *Вісник Одеського національного університету. Серія : Економіка*. 2022. Т.20. Вип.4. С. 209 – 212.

41. Стороженко О. О., Кухарук Н. С. Оцінка стану фінансової стійкості банку як одного з основних показників ефективності його діяльності. *Вісник Університету банківської справи Національного банку України*. 2023. №3. С. 159 – 163.

42. Тарасенко Ю.Б. Фінансова стійкість комерційних банків як необхідна умова стабільного розвитку в умовах євроінтеграції економіки України. *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Економічні науки*. 2021. Вип.9. С. 250 – 254.

43. Ткаченко Є., Шумікін С., Горюк В. Методичні підходи до аналізу фінансового результату комерційного банку. *Економічний аналіз*. 2022. Т.11(1). С. 419 – 422.

44. Харчишина О. В., Іванова М. Л. Оцінка корпоративної соціальної відповідальності банку. *Економіка. Управління. Інновації. Серія: Економічні науки*. 2023. №2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2013_2_83

45. Шмиголь Н.М., Іващенко О.В., Дяченко К.І., Антонюк А.А. Сутність фінансової стійкості банку як складової його фінансової безпеки. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2020. № 4-5. С. 74 – 79

46. Шпаковська Н.І. Методичний підхід до оцінки фінансової стійкості банків. *Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції*. 2021. № 3. С. 100 – 105.

47. Щавелева Ю. С., Дронова Т. С. Аналіз конкурентних переваг банку. *Молодий вчений*. 2021. № 4(2). С. 341 – 344.

48. Беренич О. Р., Яременко А. В. Механізм управління та фактори впливу на фінансову стійкість банку. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. № 20. С. 918 – 923.

49. Офіційний сайт АТ «Ощадбанк». URL: <https://www.oschadbank.ua/ua>

50. Офіційний сайт НБУ. URL: <https://www.bank.gov.ua>